

PREDLOG

**KRIZNI PLAN
ZA RJEŠAVANJE POREMEĆAJA U
SNABDIJEVANJU NAFTNIM DERIVATIMA**

Maj 2026.

Sadržaj

1. Predmet.....	3
2. Cilj.....	3
3. Osnovni principi postupanja u kriznoj situaciji.....	3
4. Pregled glavnih subjekata - nosioca aktivnosti, energenata i infrastrukture.....	4
4.1 Glavni subjekti - nosioci aktivnosti	
4.2 Energenti	
4.3 Naftna infrastruktura	
5. Okolnosti koje mogu dovesti do poremećaja u snabdijevanju.....	5
6. Postupci za normalizaciju snabdijevanja u kriznim situacijama.....	5
7. Nosioci aktivnosti za reagovanje u kriznim situacijama i osnovne uloge.....	6
7.1 Državni organi	
7.2 Industrija	
8. Procedure za postupanje u kriznim situacijama.....	12
8.1 Faze krizne situacije	
8.2 Poremećaj na domaćem tržištu	
8.3 Odluka na osnovu međunarodno koordinisane akcije	
9. Puštanje obaveznih rezervi naftnih derivata na tržište.....	20
9.1 Poremećaj na domaćem tržištu naftnih derivata	
9.2 Međunarodno koordinisana akcija	
10. Ostale krizne mjere.....	24
10.1 Ostale mjere za povećanje snabdijevanja naftnim derivatima	
10.2 Mjere za smanjenje korišćenja naftnih derivata (kontrolisanje potrošnje)	
11. Komunikacija u kriznim situacijama/izvještavanje.....	27
Prilog 1 – Krizni scenariji – Procedure za generalne scenarije reagovanja.....	29
Prilog 2 - Spisak prioriternih korisnika.....	31
Prilog 3 - Individualne mjere za smanjenje korišćenja naftnih derivata u kriznoj..... situaciji	35

1. Predmet

Krizni plan za rješavanje poremećaja u snabdijevanju naftnim derivatima (u daljem tekstu: Krizni plan) donosi se na osnovu Zakona o sigurnosti snabdijevanja naftnim derivatima („Službeni list CG“, broj 119/24) (u daljem tekstu: Zakon). Krizni plan sadrži postupke i kriterijume za utvrđivanje poremećaja u snabdijevanju, nadležnosti i odgovornosti radi otklanjanja poremećaja u snabdijevanju, te postupke za normalizaciju snabdijevanja tržišta Crne Gore naftnim derivatima.

Kao što je utvrđeno Zakonom, Krizni plan sadrži i mjere ograničenja prilikom stavljanja obaveznih rezervi naftnih derivata na tržište, mjere ograničenja prilikom stavljanja naftnih derivata na tržište i mjere ograničenja cijena naftnih derivata, nadležne organe i druge subjekte koji su dužni da sprovedu te mjere i način sprovođenja tih mjera, način međusobne koordinacije u sprovođenju mjera, planove obavještanja u slučaju poremećaja u snabdijevanju tržišta naftnim derivatima, način učešća u koordinisanoj međunarodnoj akciji u skladu sa odlukom nadležnog organa Evropske unije i/ili Energetske zajednice o puštanju obaveznih rezervi naftnih derivata na tržište, način i dinamiku puštanja obaveznih rezervi naftnih derivata na tržište u zavisnosti od konkretne krizne situacije.

2. Cilj

Cilj Kriznog plana je da uspostavi procedure i postupke koji će biti preduzeti od strane glavnih učesnika u Crnoj Gori tokom krize u snabdijevanju naftnim derivatima. Ovaj Krizni plan predstavlja temelj za postupanje i koordinaciju u postupanjima svih učesnika u trenutku potrebe, dok sama obaveza postupanja učesnika i koordinacije u postupanjima učesnika proizlazi iz Zakona.

Krizna situacija u smislu Kriznog plana odnosi se na situaciju koja je nastala isključivo usljed poremećaja u lancu snabdijevanja tržišta naftnim derivatima, a ne odnosi se na situacije koje uređuju posebni propisi o vanrednim situacijama, u širem smislu, poput katastrofa, tehničko-tehnoloških nesreća i elementarnih nepogoda, u kontekstu ugrožavanja bezbjednosti, života i zdravlja većeg broja ljudi, materijalnih i kulturnih dobara ili životne sredine.

3. Osnovni principi postupanja u kriznoj situaciji

Osnovni principi postupanja u kriznoj situaciji su sljedeći:

- Krizne mjere sadržane u Kriznom planu razmatraće se jedino u slučaju ozbiljnog poremećaja u snabdijevanju naftnim derivatima, kao što je opisano u Poglavlju broj 8;
- Odgovornost za snabdijevanje tržišta u slučaju krize ostaje na privrednim društvima koja su licencirana za obavljanje energetske djelatnosti u oblasti naftnih derivata i koji posluju na tržištu Crne Gore;
- Mjere koje preduzima Vlada u kriznim situacijama imaju za cilj da pomognu da se održi ili obnovi nivo snabdijevanja naftnim derivatima tokom privremenog perioda, dok se ponovo ne uspostavi normalno funkcionisanje tržišta;
- Mjere koje će se preduzimati tokom krize treba da budu srazmjerne nivou poremećaja;
- Sva privredna društva koja su licencirana za obavljanje energetske djelatnosti u oblasti naftnih derivata imajuće ravnopravan tretman u odnosu na prava i obaveze koje proizlaze iz Kriznog plana;
- Potrošači treba da budu opterećeni u najmanjoj mogućoj mjeri prilikom sprovođenja kriznih mjera;

- Prioritetni sektori čije normalno funkcionisanje utiče na vitalne djelove društva treba da budu određeni;
- Mjere koje preduzima Vlada treba da budu potpuno transparentne, pri čemu će se uzeti u obzir moguća potreba za povjerljivošću informacija tokom sprovođenja mjera;
- Krizne mjere neće se razmatrati u situacijama kada je osnovna svrha da se utiče na cijene naftnih derivata ili da se pruži podrška određenom snabdijevaču da stekne prednost na tržištu.

4. Pregled glavnih subjekata - nosioca aktivnosti, energenata i infrastrukture

Krizni plan se odnosi na događaje koji utiču na snabdijevanje naftnim derivatima i/ili objekte i/ili druga sredstva koja doprinose snabdijevanju tržišta naftnih derivata u Crnoj Gori. Pritom, Krizni plan uzima u obzir i objekte koji se nalaze van teritorije Crne Gore, s obzirom na to da Crna Gora svoje potrebe za naftnim derivatima zadovoljava isključivo uvozom.

4.1 Glavni subjekti – nosioci aktivnosti

Glavni subjekti – nosioci aktivnosti u kriznim situacijama koje obuhvata Krizni plan uključuju javne i privatne subjekte.

Javni subjekti su: Vlada Crne Gore (u daljem tekstu: Vlada), Savjet za obezbjeđenje sigurnog snabdijevanja naftnim derivatima (u daljem tekstu: Savjet), ministarstvo nadležno za poslove energetike (u daljem tekstu: Ministarstvo), Uprava za ugljovodonike (u daljem tekstu: Uprava), Regulatorna agencija za energetiku i regulisane komunalne djelatnosti (u daljem tekstu: REGAGEN), kao i drugi državni organi koji postupaju u kriznim situacijama u skladu sa zakonom utvrđenim nadležnostima.

Privatni subjekti su sva privredna društva koja posluju na tržištu Crne Gore i licencirani su od REGAGENA za vršenje energetske djelatnosti u oblasti naftnih derivata (skladištenje, trgovina na veliko, trgovina na malo, transport i upravljanje postrojenjem za tečni naftni gas).

Ministarstvo vodi i periodično ažurira evidenciju svih relevantnih kontakt informacija privatnih subjekata.

4.2 Energenti

Krizni plan obuhvata isključivo sljedeće energente:

- goriva za motorni pogon (bezolovni benzin, gasno ulje, mlazno gorivo, tečni naftni gas);
- gorivo za grijanje (gasno ulje ekstra lako);
- ulja za loženje.

4.3 Naftna infrastruktura

Bitna naftna postrojenja i infrastruktura za snabdijevanje Crne Gore naftnim derivatima uključuju:

- domaće luke za snabdijevanje naftnim derivatima;
- domaća skladišta naftnih derivata;
- regionalne rafinerije u Grčkoj, Hrvatskoj, Srbiji i Italiji;

- regionalne luke sa pripadajućim skladištima za snabdijevanje naftnim derivatima u Grčkoj, Hrvatskoj, Albaniji i Sloveniji;
- magistralne puteve unutar Crne Gore;
- magistralne puteve koji povezuju Crnu Goru sa lukama u Hrvatskoj i lukama u Albaniji;
- stanice za snabdijevanje gorivom u Crnoj Gori.

Ministarstvo vodi i periodično ažurira detaljnu listu koja uključuje tehničke specifikacije bitne naftne infrastrukture u Crnoj Gori koja se odnosi na uvoz, skladištenje i distribuciju naftnih derivata, kao i mapu Crne Gore, odnosno regionalne mape, sa označenom bitnom naftnom infrastrukturom.

Svi glavni subjekti navedeni u Kriznom planu dužni su da blagovremeno izvještavaju Ministarstvo o svim relevantnim promjenama (npr. kontakt podatke, poslovne aktivnosti, tehničke mogućnosti naftne infrastrukture).

5. Okolnosti koje mogu dovesti do poremećaja u snabdijevanju

Poremećaj u snabdijevanju Crne Gore koji zahtjeva sprovođenje kriznih mjera može da nastane ukoliko je nastupila jedna od sljedećih okolnosti:

- Prekid ili nagli pad u snabdijevanju Crne Gore naftnim derivatima zbog međunarodnih ekonomskih ili političkih tenzija;
- Lokalni ili regionalni prekid u logističkom lancu snabdijevanja Crne Gore naftnim derivatima zbog elementarnih nepogoda, velikih industrijskih nesreća, političkih tenzija ili građanskih nemira;
- Nagli skok potražnje za naftnim derivatima u Crnoj Gori uslijed supstitucije energenata izazavane poremećajem u snabdijevanju električnom energijom;
- Učešće u međunarodno koordinisanim akcijama reagovanja u kriznim situacijama.

Bilo koja kombinacija gore pomenutih okolnosti takođe bi mogla dovesti do aktiviranja kriznih mjera u Crnoj Gori, posebno ako poremećaj utiče i na susjedne zemlje sa značajnim kapacitetima za preradu sirove nafte i izvoz naftnih derivata (npr. Grčka, Hrvatska, Italija).

6. Postupci za normalizaciju snabdijevanja u kriznim situacijama

Vlada, na prijedlog Savjeta, donosi Odluku o puštanju u promet obaveznih rezervi naftnih derivata ili sprovođenju drugih mjera za rješavanje poremećaja u snabdijevanju naftnim derivatima (u daljem tekstu: Odluka) i usvaja Akcioni plan za ublažavanje i otklanjanje posljedica poremećaja u snabdijevanju naftnim derivatima (u daljem tekstu: Akcioni plan). Akcioni plan sadrži krizne mjere koje se preduzimaju u slučaju kada se reagovanje privrednih društava koja su licencirana za obavljanje energetske djelatnosti u oblasti naftnih derivata i koja posluju na tržištu Crne Gore bude smatralo nedovoljnim, kada je potrebno izbjeći poremećaj u snabdijevanju ili umanjiti efekte poremećaja u snabdijevanju u Crnoj Gori ili kada se učestvuje u međunarodno koordinisanoj akciji.

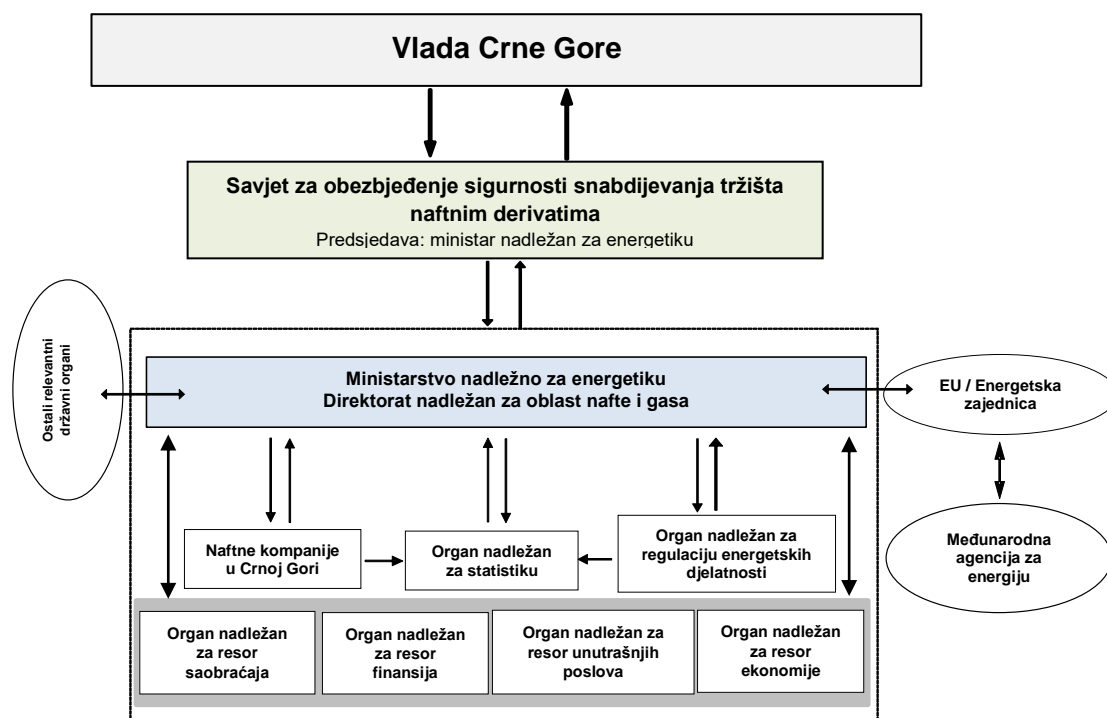
Predviđenim kriznim mjerama može da se poveća raspoloživo snabdijevanje korišćenjem obaveznih rezervi naftnih derivata ili da se smanji potražnja. Mjere imaju za cilj da obezbijede dodatne količine naftnih derivata na tržištu, tako da se, u najvećoj mjeri, omogući normalna, tržišno zasnovana raspodjela raspoloživih količina naftnih derivata. Ako je neophodno, Akcionim planom može da se omogući dodatno snabdijevanje povlačenjem obaveznih rezervi na određene lokacije ili raspodjelom određenim grupama korisnika na osnovu prioriteta. Mjere

opšte ili posebne restrikcije potrošnje naftnih derivata mogu se preduzeti za određene svrhe, ili u pojedinim sektorima.

7. Nosioци aktivnosti za reagovanje u kriznim situacijama i osnovne uloge

Nosioци aktivnosti u Crnoj Gori odgovorni za postupanje u slučaju poremećaja u snabdijevanju naftnim derivatima prikazani su na Slici 1, a njihove osnovne uloge i odgovornosti u slučaju krizne situacije su sljedeći:

Slika 1 – Nosioци aktivnosti u slučaju krize u naftnom sektoru

7.1 Državni organi

7.1.1. Vlada

Vlada odlučuje o donošenju Odluke i Akcionog plana koji je predložio Savjet. Vlada takođe donosi odluke o izmjenama, proširenju i o prestanku važenja Odluke, odnosno ukidanju Akcionog plana, na prijedlog Savjeta.

7.1.2. Savjet

Savjet, na osnovu podataka i analiza koje mu je pripremio Ministarstvo, procjenjuje kriznu situaciju, te predlaže Vladi donošenje Odluke. Ukupan paket mjera biće sadržan u Akcionom planu, koji za Savjet priprema Ministarstvo.

Ukoliko Vlada, na prijedlog Savjeta, donese Odluku i Akcioni plan, Savjet koordinira sprovođenje mjera utvrđenih Odlukom Vlade, informiše Vladu o sprovođenju mjera za vrijeme poremećaja u snabdijevanju, dostavlja prijedloge Vladi u vezi sa svim neophodnim dopunama ili izmjenama Akcionog plana, te predlaže Vladi ukidanje mjera za rješavanje poremećaja u snabdijevanju naftnim derivatima kad ocijeni da su za to ispunjeni preduslovi.

Savjet, saglasno Zakonu, ima pravo od državnih organa, organa državne uprave, organa uprave, organa lokalne samouprave, organa lokalne uprave, privrednih društava koja obavljaju trgovinu na veliko i malo naftnim derivatima, kao i drugih subjekata zahtijevati da dostave podatke, objašnjenja i izvještaje potrebne za realizaciju zadataka Savjeta.

Podaci, objašnjenja i izvještaji dostavljaju se Savjetu preko Ministarstva.

7.1.3. Ministarstvo

Ministarstvo u kriznoj situaciji stručno-operativno podržava rad Savjeta tako što koordinira rad i aktivnosti svih nadležnih organa i relevantnih subjekata u fazi procjene krizne situacije, priprema Savjetu stručne podloge i prijedloge o daljem postupanju, pa sve do aktiviranja kriznih mjera i nadzora tokom primjena takvih mjera.

U samom Ministarstvu postoje detaljnije nadležnosti na različitim nivoima:

- Ministar

Ministar predsjedava Savjetom i predstavlja Savjet na sjednicama Vlade. U slučaju međunarodno koordinisane akcije, Ministar predstavlja Crnu Goru u razgovorima na visokom nivou i odlukama Međunarodnog koordinacionog tijela/koordinacionih tijela u koji je Crna Gora uključena, u vezi sa svrsishodnosti takvog kolektivnog djelovanja. Akcioni plan u tom slučaju predstavlja konkretan doprinos Crne Gore koordinisanoj akciji.

- Direktor direktorata nadležnog za naftu i gas u Ministarstvu

Direktor direktorata nadležnog za naftu i gas u Ministarstvu (u daljem tekstu: Direktor) nadležan je za sprovođenje aktivnosti direktorata nadležnog za naftu u Ministarstvu (u daljem tekstu: Direktorat) i u kriznim i ne-kriznim periodima.

Tokom krize, Direktor je nadležan za nadzor cjelokupne komunikacione strategije (izjave za medije, određivanje perioda obavještanja javnosti, kao i za intervju).

U slučaju međunarodno koordinisane akcije, Direktor predstavlja Crnu Goru u razgovorima na visokom nivou u vezi sa sprovođenjem takvog kolektivnog djelovanja.

U slučaju Odluke o puštanju u promet obaveznih rezervi naftnih derivata koja nije povezana sa međunarodno koordinisanom akcijom, Direktor je nadležan za informisanje međunarodnog tijela/međunarodnih tijela pred kojima se Crna Gora obavezala da će održavati obavezne rezerve naftnih derivata.

U ne-kriznim periodima, Direktor koordinira zajednički rad Direktorata, nadležnih državnih organa i tijela te naftnih kompanija na planiranju i pripremi za krizne situacije.

- Direktorat

Direktorat je nadležan za kontinuirano praćenje, kroz blisku saradnju sa privrednim društvima koja su licencirana za obavljanje energetske djelatnosti u oblasti naftnih derivata, stanja ponude i potražnje na tržištu naftnih derivata u Crnoj Gori, kao i za prepoznavanje i procjenu mogućih rizika za bezbjedno snabdijevanje Crne Gore naftnim derivatima.

U kriznoj situaciji (koja je započela ili je izvjesna), Direktorat, po nalogu Savjeta, priprema Akcioni plan koji je usklađen sa konkretnim uslovima izbijanja krize. U izradi Akcionog plana uključeni su i predstavnici REGAGENA, organa nadležnog za statistiku, organa nadležnog za finansije, poreske uprave i uprave carina, organa nadležnog za unutrašnje poslove, organa nadležnog za saobraćaj, organa nadležnog za pomorstvo, tržišne inspekcije i naftnih kompanija koje posluju na tržištu Crne Gore. Prema potrebi, u izradi Akcionog plana mogu biti uključeni i drugi relevantni državni organi.

Akcioni plan se dostavlja Savjetu, koji će ga, kad je s njim saglasan, dostaviti Vladi na usvajanje.

Glavne aktivnosti Direktorata u vezi sa kriznim situacijama se odnose na:

- konstantno praćenje stanja ponude i potražnje na tržištu naftnih derivata Crne Gore i status funkcionisanja ključne naftne infrastrukture;
- konsultovanje sa relevantnim organima državne uprave i tijelima Vlade te naftnim kompanijama koje posluju na tržištu Crne Gore;
- prikupljanje, na zahtjev i/ili uz saglasnost Savjeta, i obrađuje dodatne podatke od predstavnika naftnih kompanija koji se odnose na naftnu infrastrukturu, nivo rezervi, tokove snabdijevanja, potrošnju/prodaju naftnih derivata na nivou veleprodaje i maloprodaje, cijene sirove nafte i naftnih derivata;
- pripremu preporuke i smjernice za odlučivanje Savjeta;
- pripremu nacрта Akcionog plana za potrebe Savjeta;
- nadgledanje primjene kriznih mjera koje su sadržane u donesenom Akcionom planu;
- održavanje veze sa međunarodnim organizacijama (po potrebi).

U slučaju međunarodno koordinisane akcije, Direktorata je nadležan za pripremu prijedloga o tome na koji način bi Crna Gora mogla da ispuni svoj dio zajedničke akcije i da komunicira sa Međunarodnim koordinacionim tijelom kako bi se osiguralo da Crna Gora ispunjava sve uslove u vezi sa izvještavanjem o krizi.

Osim ako nije drugačije navedeno u Kriznom planu, pozivanje na radnje preduzete od strane Ministarstva ili komunikacija sa Ministarstvom mogu se shvatiti kao Direktorata.

7.1.4. Uprava za ugljovodonike

Uprava za ugljovodonike (u daljem tekstu: Uprava) ima zadatak da formira, održava i obezbjedi raspoloživost i fizičku dostupnost obaveznih rezervi naftnih derivata u količini koja joj je utvrđena saglasno Zakonu, Akcionom planu formiranja obaveznih rezervi i Godišnjim planovima formiranja i održavanja obaveznih rezervi naftnih derivata Uprave. Uprava formira i obavezne rezerve za uvoznike koji su, saglasno Zakonu, svoju obavezu formiranja obaveznih rezervi ugovorom prenijeli na Upravu.

U kontekstu Akcionog plana koji usvaja Vlada, Uprava je nadležna za sprovođenje neophodnih procedura za puštanje na tržište obaveznih rezervi i obezbeđivanje uslova za njihovo ponovno formiranje nakon ukidanja kriznih mjera, odnosno okončanja krizne situacije. U sprovođenju svojih nadležnosti, Uprava usklađuje svoje aktivnosti sa Ministarstvom i relevantnim privrednim društvima koja su licencirana za obavljanje energetske djelatnosti u oblasti naftnih derivata.

U svrhu puštanja obaveznih rezervi naftnih derivata na tržište, Uprava vodi evidenciju o obračunima neophodnim za utvrđivanje prava na srazmjerni udio u kupovini obaveznih rezervi svake od naftnih kompanija, i to za svaku kategoriju naftnih derivata.

7.1.5. REGAGEN

REGAGEN izdaje licence za obavljanje energetske djelatnosti u oblasti naftnih derivata i to za: skladištenje, trgovinu na malo, trgovinu na veliko, transport i upravljanje postrojenjem za tečni naftni gas. REGAGEN vodi evidenciju izdanih licenci.

U kontekstu analize krizne situacije i pripreme Akcionog plana koji usvaja Vlada, REGAGEN je dužan da obezbijedi ažurnu evidenciju izdatih licenci za obavljanje energetske djelatnosti u oblasti naftnih derivata te da na zahtjev Savjeta i/ili Ministarstva dostavi postojeće podatke vezano za pojedinog nosioca licence, a koje je REGAGENU dostavio imao pojedine licence.

7.1.6. Organ nadležan za poslove statistike

Organ nadležan za poslove statistike izrađuje zbirni mjesečni Izvještaj o snabdijevanju naftnim derivatima na nivou Crne Gore, na osnovu podataka koje energetski subjekti koji obavljaju energetske djelatnosti trgovine naftnim derivatima dostavljaju Ministarstvu.

Za potrebe proizvodnje i diseminacije podataka zvanične statistike o tržištu naftnih derivata, za koje je nadležan organ uprave za poslove statistike, Ministarstvo dostavlja podatke o uvozu, izvozu i potrošnji naftnih derivata, kao i podatke o količini obaveznih i komercijalnih rezervi naftnih derivata, do 20. tekućeg za prethodni mjesec.

Nakon proizvodnje i diseminacije podataka zvanične statistike o tržištu naftnih derivata, organ uprave nadležan za poslove statistike te podatke dostavlja Evropskoj komisiji u roku od 55 dana od dana završetka mjeseca na koji se ti podaci odnose i Ministarstvu do kraja februara tekuće, za prethodnu kalendarsku godinu.

Za potrebe praćenja i analize poremećaja u snabdijevanju naftnim derivatima i pripremu Akcionog plana, organ nadležan za poslove statistike je dužan da osigura ažuriran mjesečni izvještaj za mjesec koji prethodi mjesecu u kojem je zaprimljeno upozoravajuće obavještenje o mogućem poremećaju u snabdijevanju.

7.1.7. Organ nadležan za poslove trgovine

Organ nadležan za poslove trgovine učestvuje u praćenju i analizi poremećaja u snabdijevanju naftnim derivatima i pripremi Akcionog plana naročito kada se razmatraju mjere kojima se ograničava potrošnja naftnih derivata. U sprovođenju utvrđenih mjera kojima se ograničava potrošnja naftnih derivata organizuje i sprovodi inspekcijski nadzor nad radom stanica za snabdijevanje gorivom.

7.1.8. Organ nadležan za poslove finansija i odgovarajući organi uprave (Poreska uprava i Uprava carina)

Organ nadležan za poslove finansija te Poreska uprava i Uprava carina učestvuju u praćenju i analizi poremećaja u snabdijevanju naftnim derivatima kroz dostavljanje ažuriranih podataka o uvozu i plasmanu naftnih derivata po vrsti goriva, porijeklu goriva i uvoznicima te pripremi i sprovođenju Akcionog plana kada se primjenjuju mjere vezano za carinska i akcizna skladišta, granične prelaze, ograničenja cijene naftnih derivata, promjenu kvaliteta goriva i druge mjere koje mogu biti donesene a potpadaju u njihovu nadležnost.

7.1.9. Organ nadležan za unutrašnje poslove

Organ nadležan za unutrašnje poslove učestvuje u pripremi Akcionog plana kada se razrađuje uvođenje kriznih mjera kojima se ograničava potrošnja naftnih derivata, kao i sprovođenju utvrđenih mjera iz svoje nadležnosti (npr. regulisanje i kontrola ograničenja brzine vožnje na putevima, održavanje javnog reda i mira u slučaju ograničenja količine koja se smije natočiti na stanicama za punjenje goriva, kontrola prelaska državne granice).

7.1.10. Organ nadležan za poslove saobraćaja i pomorstva

Ministarstvo nadležno za poslove saobraćaja i pomorstva učestvuje u praćenju i analizi poremećaja u snabdijevanju naftnim derivatima i pripremi Akcionog plana posebno kada se uvode krizne mjere koje se odnose na privredna društva koja se bave transportom goriva te kada se mjerama prioritetiziraju određeni pravci i načini transporta. Organ nadležan za poslove saobraćaja i pomorstva učestvuje u sprovođenju utvrđenih mjera iz svoje nadležnosti.

7.1.11. Tržišna inspekcija

Tržišna inspekcija učestvuje u pripremi Akcionog plana kako bi se čim bolje organiziralo sprovođenje nadzora nad primjenom kriznih mjera. Tržišna inspekcija učestvuje u sprovođenju utvrđenih mjera sukladno Zakonu.

7.2 Industrija

Industrijski subjekti imaju značajnu ulogu u odgovoru na kriznu situaciju, jer primarna odgovornost za snabdijevanje tržišta naftnim derivatima tokom krize ostaje na privrednim

društvima koja su licencirana za obavljanje energetskih djelatnosti u oblasti naftnih derivata koji posluju na tržištu Crne Gore.

Svi subjekti u naftnoj industriji imaju obavezu da odmah izvještavaju Ministarstvo o bilo kakvom poremećaju ili mogućem poremećaju, bilo da se radi o nepredviđenim događajima ili planiranim poslovnim operacijama (npr. poremećaji zbog obnove/održavanja), koje potencijalno mogu negativno uticati na isporuke naftnih derivata u Crnu Goru i/ili u Crnoj Gori.

Dostavljanje upozoravajućeg obavještenja Ministarstvu: Kako bi se Ministarstvu pružila pomoć u prepoznavanju moguće ili tekuće krizne situacije u snabdijevanju naftnim derivatima u Crnoj Gori (čime bi se, ukoliko je potrebno, na vrijeme pripremio efikasan Akcioni plan postupanja u kriznoj situaciji), očekuje se da svi industrijski subjekti održavaju aktivnu komunikaciju sa Ministarstvom. Obavještanje Ministarstva treba da bude posredstvom elektronske pošte, a samo obavještenje treba da sadrži izvještaj o vrsti i količini naftnih derivata čije je snabdijevanje ugroženo, procjenu o mogućnostima alternativnog snabdijevanja (pokrenute ili planirane aktivnosti), kao i očekivani razvoj situacije.

Prilikom pripreme konkretnog Akcionog plana postupanja u kriznoj situaciji na naftnom tržištu (za tekuću ili očekivanu kriznu situaciju), Savjet može zahtjevati od subjekata da dostave Ministarstvu specifične podatke i informacije koje se mogu smatrati neophodnim u datom trenutku. Svi subjekti su dužni da odgovaraju u najkraćem mogućem roku, uz dostavljanje svih potrebnih informacija, u skladu sa propisanim rokovima i uz garanciju povjerljivosti prikupljenih podataka.

Svi pojedinačni podaci koje dostavljaju naftne kompanije smatraće se povjerljivim i dostavljace se Ministarstvu isključivo u papirnoj formi. Pristup pojedinačnim podacima biće dozvoljen isključivo onim zaposlenima u Ministarstvu koji imaju posebno ovlaštenje za rad sa takvim podacima.

Operateri kritične naftne infrastrukture u Crnoj Gori (luke, skladišni kapaciteti) su dužni da održavaju infrastrukturu u skladu sa propisanom namjenom i definisanim parametrima, koji omogućavaju da se u slučaju krizne situacije njihovi kapaciteti u potpunosti stave u funkciju.

Korisnici kritične naftne infrastrukture u Crnoj Gori odgovorni su da na skladištenje i prevoz daju isključivo takve naftne derivate koji u svakom trenutku (uključujući i kriznu situaciju) u potpunosti odgovaraju tehničkim, operativnim i bezbjednosnim zahtjevima operatera infrastrukture, kao i zahtjevima o porijeklu i isporuci naftnih derivata u smislu sankcija koje su uveli Crna Gora i međunarodna zajednica.

7.2.1. Uvoznici naftnih derivata

Energetski subjekti koji uvoze naftne derivate (uvoznici naftnih derivata) treba da obezbijede obavezne rezerve u skladu sa Zakonom i odgovarajućim podzakonskim aktima. Od uvoznika naftnih derivata se očekuje da preuzmu sve moguće korake da osiguraju alternativne vidove snabdijevanja kojima bi se nadoknadile količine koje su smanjene uslijed poremećaja u snabdijevanju.

Ministarstvo može zahtijevati od uvoznika naftnih derivata izvještavanje o stopi iskorišćenosti skladišnih kapaciteta koje koriste (u vlasništvu ili u zakupu), a Odlukom Vlade na predlog Savjeta se može naložiti uvoznicima da određene skladišne kapacitete stave na raspolaganje kako bi se pratili tokovi cjelokupnog uvoza. U slučaju donošenja Odluke Vlade o puštanju obaveznih rezervi na tržište, uvoznici naftnih derivata su dužni da otpuštene količine stave u promet na tržište Crne Gore.

7.2.2. Udruženja u okviru naftne industrije

Uloga udruženja naftnih kompanija važna je u smislu pripravnosti za krizne situacije i reagovanje u kriznim situacijama, uključujući održavanje ažuriranih informacija o kompanijama članicama, koje su neophodne za krizne situacije; koordinacija/praćenje pred-kriznog planiranja kompanija članica. U slučaju krizne situacije, udruženje zastupa članice u razgovorima u okviru Ministarstva i Savjeta, a koji se odnose na krizne mjere i korake koji se preduzimaju za njihovu primjenu, kao i prikupljanje podataka. Udruženje, takođe, preuzima vodeću ulogu u ime svojih članica u komunikaciji sa širom javnosti kada je riječ o naporima koje naftne kompanije članice udruženja preduzimaju da bi se osiguralo snabdijevanje tržišta naftnih derivata, uz usaglašavanje sa Ministarstvom i Savjetom.

Naftne kompanije koje nisu članice udruženja u okviru naftne industrije a zastupljene su u Savjetu, dužne su ažurno informisati širu javnost o naporima koje preduzimaju u cilju osiguranja urednog snabdijevanja tržišta naftnih derivata, kao što čine i u okviru rada Savjeta.

7.2.3. Skladištari

Energetski subjekti licencirani za skladištenje naftnih derivata (skladištari) dužni su da, na osnovu podataka koje mu dostavi korisnik skladišta, dostave Ministarstvu sve tražene informacije i podatke koji se odnose na kapacitete za pretakanje i skladištenje, a tokom trajanja krizne situacije, da na dnevnom nivou dostavljaju podatke o rezervama, dostupnim skladišnim kapacitetima, kao i dnevnom kapacitetu otpreme. U zavisnosti od mjera koje propisuje Akcioni plan, od skladištara se može zahtijevati da, uz pravičnu naknadu, prime na skladištenje/prevoz robu trećih korisnika, da produže radno vrijeme ili da na drugačiji način usaglase svoj rad sa mjerama koje sadrži Akcioni plan, kao i da se uvede radna obaveza zaposlenih kod tih subjekata.

U smislu Kriznog plana, pojam skladištar ne odnosi se na energetske subjekte koji energetske djelatnost skladištenja naftnih derivata obavljaju isključivo kroz rezervoare u okviru stanica za snabdijevanje gorivom.

7.2.4. Stanice za snabdijevanje gorivom

Ministarstvo će uspostaviti i održavati ažurnom listu svih stanica za snabdijevanje gorivom u Crnoj Gori. Energetski subjekti koji su licencirani za trgovinu na malo naftnim derivatima i upravljaju stanicama za snabdijevanje gorivom („benzinskim stanicama“), dužni su da Ministarstvu dostavljaju ažurne podatke o stanicama za snabdijevanje gorivom u smislu tačne lokacije, broja agregata, vrsta goriva koja se toče, kapaciteta rezervoara po derivatima, ostvarenog plasmana naftnih derivata.

U slučaju krizne situacije, Savjet od energetske subjekata koji upravljaju stanicama za snabdijevanje gorivom može zahtijevati da dostavljaju Ministarstvu podatke o ostvarenom plasmanu naftnih derivata i količini goriva na stanju na nedeljnom i/ili dnevnom nivou, zavisno od ozbiljnosti situacije.

Akcionim planom može da se u cilju racionalizacije potražnje odredi lista prioriternih stanica za snabdijevanje gorivom obzirom na lokalni razmještaj i ostvareni promet naftnih derivata. Takva lista se sastavlja u bliskoj saradnji sa energetske subjektima koji upravljaju stanicama za snabdijevanje gorivom.

Energetski subjekti koji upravljaju stanicama za snabdijevanje gorivom, odgovorni su za sprovođenje posebnih smjernica u okviru aktiviranja Akcionog plana koji uključuje ograničavanje potražnje.

Energetskim subjektima koji upravljaju stanicama za snabdijevanje gorivom, u kriznim situacijama može se naložiti da preduzmu aktivnosti u skladu sa mjerama za ograničavanje potražnje iz Akcionog plana, kao: zabrana stvaranja ličnih zaliha (primjena ograničenja na kanistre za punjenje); maksimalne isporuke goriva (ograničavanje iznosa po korisniku); sljedovanje goriva (snabdijevanje samo kupcima sa specifičnim dozvolama ili koji

zadovoljavaju specifične uslove); ograničavanje radnog vremena stanica za snabdijevanje gorivom.

Uloga energetskih subjekata koji upravljaju stanicama za snabdijevanje gorivom u okviru mjere ograničavanja potražnje je posebno važna sa aspekta komunikacije sa krajnjim potrošačima. Od energetskih subjekata koji upravljaju stanicama za snabdijevanje gorivom, u kriznim slučajevima može se zahtijevati da postavljaju određena obavještenja i/ili da distribuiraju informativne brošure u skladu sa sljedećim mjerama za ograničavanje potražnje (pored mjera navedenih u prethodnom stavu): smanjenje ograničenja brzine, promovisanje tehnika vožnje koje su efikasnije u potrošnji goriva („eko-vožnja”), ograničenja/zabrana vožnje.

7.2.5. Privredna društva za transport goriva

Privrednim društvima za transport goriva koje pružaju usluge na putevima, moru i željeznici u slučaju prekida u snabdijevanju naftnim derivatima Akcionim planom mogu biti utvrđena posebna uputstva za rad. Takva uputstva mogu uključivati produženje radnog vremena ili drugačije ograničavanje operacija isporuke na destinacije izvan Crne Gore; isporuku količina na određene lokacije ili preko određenih ruta; izvještavanje o raspoloživim kapacitetima za dodatni transport goriva, kao i radnu obavezu zaposlenih kod tih subjekata.

7.2.6. Najvažniji potrošači (npr. proizvođači toplotne i električne energije)

Energetski subjekti licencirani za proizvodnju toplotne i/ili električne energije, koji imaju mogućnost zamjene pogonskog goriva (na naftne derivate) u slučaju poremećaja u njihovim normalnim izvorima snabdijevanja gorivom moraju da pruže Ministarstvu informacije o specifičnim naftnim derivatima potrebnim za prevazilaženje određenog poremećaja. Takvi veliki potrošači su odgovorni da održavaju svoju infrastrukturu neophodnu za rad sa naftnim derivatima u funkcionalnom stanju, uključujući i kapacitete za prijem i skladištenje tečnih goriva u potrebnim količinama.

8. Procedure za postupanje u kriznim situacijama

Procedure za postupanje u kriznim situacijama, odnosno krizne mjere, mogu se aktivirati u tri slučaja:

- 1) u slučaju sprječavanja nastanka poremećaja koji bi direktno uticao na snabdijevanje naftnim derivatima u Crnoj Gori (bez obzira da li je izvor poremećaja lokalnog, regionalnog ili globalnog karaktera), a kada je očito da privredna društva koja obavljaju energetske djelatnosti u oblasti naftnih derivata neće biti u mogućnosti da obezbijede dovoljne količine goriva alternativnim vidovima snabdijevanja (detaljnije u Tabeli 1);
- 2) u slučaju poremećaja koji direktno utiče na domaće snabdijevanje naftnim derivatima u Crnoj Gori (bez obzira da li je izvor poremećaja lokalnog, regionalnog ili globalnog karaktera), a kada privredna društva koja obavljaju energetske djelatnosti u oblasti naftnih derivata nisu u mogućnosti da obezbijede dovoljne količine goriva alternativnim vidovima snabdijevanja (detaljnije u Tabeli 1); i
- 3) u slučaju međunarodno koordinisane kolektivne akcije (detaljnije u Tabeli 2).

U prva dva slučaja Odluka Vlade o aktiviranju kriznih mjera donosi se na osnovu procjene Ministarstva i prijedloga Savjeta, dok se u trećem slučaju mjere aktiviraju na osnovu kolektivne odluke članica međunarodnog koordinacionog tijela, čiji je Crna Gora član odnosno sa čijom odlukom je Crna Gora solidarna.

8.1 Faze krizne situacije

Procedure za postupanje u kriznim situacijama, u sva tri slučaja, sprovode se u sljedećim fazama poremećaja u snabdijevanju naftnim derivatima:

- preliminarno upozorenje (izvještava se, odnosno istražuju se okolnosti ili konkretan događaj koji mogu uticati na poremećaje naftnog tržišta u Crnoj Gori);
- upozorenje (prikupljaju se dodatni podaci i informacije i razmatraju se mogućnosti naftnih kompanija za alternativnim vidovima snabdijevanja, kao i potreba za usvajanjem Akcionog plana);
- krizna situacija (donosi se Odluka i Akcioni plan);
- ukidanje krizne situacije (period uspostavljanja stanja prije krize).

Pregled ključnih faza krize i aktivnosti i mjera kojima se reaguje na poremećaj(e) u snabdijevanju na domaćem tržištu naftnih derivata nalazi se u Tabeli 1, procedure za postupanje u slučaju međunarodno koordinisane akcije prikazane su u Tabeli 2, dok se u Prilogu 1 nalaze procedure za generalne scenarije reagovanja.

8.2 Poremećaj na domaćem tržištu

8.2.1. Upozoravajuće obavještenje

Svaki subjekt naftne industrije dužan je da odmah obavijesti Ministarstvo o bilo kakvim poremećajima normalnog toka snabdijevanja (koji su prisutni ili se neposredno očekuju) koji mogu da ugroze tržište naftnih derivata u Crnoj Gori. Ministarstvo odmah obavještava Savjet o zaprimljenom obavještenju u vezi sa poremećajima normalnog toka snabdijevanja.

Faza poremećaja u snabdijevanju - *Preliminarno upozorenje* postoji u slučaju da dođe do situacije koja uključuje, ali se ne ograničava na sljedeće situacije:

- obavještenje o najavljenom prekidu rada (potpuno ili djelimičano) nekog od postrojenja za skladištenje navedenih na spisku kritične naftne infrastrukture koji vodi Ministarstvo;
- obavještenje o najavljenom prekidu rada (potpuno ili djelimičano) neke od regionalnih rafinerija nafte iz koje se opkrbljuje Crna Gora, radi redovnog održavanja;
- pad komercijalnih rezervi naftnih derivata u Crnoj Gori na manje od deset dana prosječne prodaje u prethodnoj godini;
- značajan pad uvoza naftnih derivata kamionskim cistjernama iz Hrvatske i Albanije;
- iznenadni i značajan skok nabavnih cijena naftnih derivata koji se uvoze u Crnu Goru.

Faza poremećaja u snabdijevanju - *Upozorenje* postoji u slučaju da dođe do situacije koja uključuje, ali se ne ograničava na sljedeće situacije (pri čemu su brojčani pokazatelji isključivo indikativne namjene i ne znače automatsko aktiviranje mjera za otklanjanje ili ublažavanje posljedica krizne situacije):

- nenajavljen poremećaj ili obustava otpreme naftnih derivata iz nekog od domaćih naftnih skladišta;
- nenajavljen poremećaj ili obustava prihvata tankera u nekoj od domaćih luka;
- nenajavljen poremećaj ili obustava otpreme naftnih derivata iz skladišnih postrojenja koja pripadaju regionalnim rafinerijama nafte iz kojih se opkrbljuje Crna Gora;
- nenajavljen poremećaj ili obustava otpreme naftnih derivata iz skladišnih postrojenja u lukama u Hrvatskoj i Albaniji;
- nenajavljen prekid u radu (potpun ili djelimičan) neke od regionalnih rafinerija nafte iz kojih se opkrbljuje Crna Gora;

- pad komercijalnih rezervi naftnih derivata u Crnoj Gori na ispod pet dana prosječne prodaje u prethodnoj godini.

U fazama poremećaja u snabdijevanju - *Preliminarno upozorenje* i *Upozorenje*, Ministarstvo može od Savjeta tražiti da se prikupe neophodne dodatne informacije i podaci od relevantnih aktera naftne industrije o postojećem stanju rezervi, tokovima snabdijevanja, naftnoj infrastrukturi, cijenama i alternativnim vidovima snabdijevanja. Ovi podaci i informacije uključuju, ali se ne ograničavaju na sljedeće:

- trenutno stanje: komercijalnih rezervi i obaveznih rezervi naftnih derivata u Crnoj Gori; izraženo u tonama i danima prosečne prodaje u prethodnoj godini po mjesecu, po lokaciji gde su rezerve uskladištene;
- dnevne količine komercijalnih rezervi naftnih derivata u Crnoj Gori u prethodnih 30 dana; izraženo u tonama i danima prosečne prodaje u prethodnoj godini po mjesecu, po lokaciji gde su rezerve uskladištene;
- količine naftnih derivata za komercijalnu upotrebu namjenjenih tržištu Crne Gore, ali koje su trenutno uskladištene van teritorije Crne Gore ili su na putu ka Crnoj Gori; očekivano vrijeme prispjeća i mjesto ulaska u Crnu Goru;
- prosječno trajanje povratnog putovanja kojim se naftni derivati dopremaju brodovima iz Grčke; trenutno i u prethodnih 30 dana;
- prosječna težina tovara na brodovima kojima se naftni derivati dopremaju u Crnu Goru, trenutno i u prethodnih 30 dana;
- prosječno trajanje povratnog putovanja kojim se naftni derivati dopremaju u Crnu Goru auto cisternama iz naftnih skladišta u lukama u Hrvatskoj i Albaniji;
- količina naftnih derivata uvezenih u Crnu Goru na nedeljnom nivou u periodu od prethodnih 30 dana, po porijeklu i vrsti prevoznog sredstva; poređenje sa prethodnom godinom;
- količina naftnih derivata prodatih u Crnoj Gori na dnevnom i/ili nedeljnom nivou u prethodnih 30 dana; poređenje sa prethodnim mjesecom i prethodnom godinom;
- postojeće ugovorne obaveze prema trećim licima u Crnoj Gori koji se odnose na isporuku naftnih derivata u narednih 7, 15, odnosno 30 dana (zbirni podatak, za svaku vrstu derivata);
- postojeće ugovorne obaveze prema trećim licima u inostranstvu koji se odnose na isporuku naftnih derivata u narednih 7, 15, odnosno 30 dana (zbirni podatak, za svaku vrstu derivata);
- procijenjena količina naftnih derivata neophodnih za sopstvene potrebe (maloprodajna mreža) u narednih 7, 15, odnosno 30 dana (zbirni podatak, za svaku vrstu derivata);
- trenutno stanje popunjenosti skladišnih kapaciteta za svaku vrstu naftnih derivata i dostupni slobodni kapaciteti, u m³ i prema lokaciji;
- trenutno stanje popunjenosti skladišnih kapaciteta na stanicama za snabdijevanje gorivom, za svaku vrstu derivata i po lokaciji;
- primljene i isporučene količine naftnih derivata uvezenih na dnevnom nivou u Crnu Goru u posljednjih sedam dana i mogućnosti za povećanjem propusnosti.

Svi pojedinačni podaci koje pojedina naftna kompanija na zahtjev Savjeta dostavi Ministarstvu smatraće se poslovnom tajnom te kompanije i korišće se isključivo za potrebe analize uticaja.

8.2.2. Analiza uticaja

Na osnovu prikupljenih podataka i informacija, Ministarstvo donosi procjenu ozbiljnosti moguće krizne situacije i potrebnih kriznih mjera za sprječavanje, otklanjanje ili ublažavanje posljedica krizne situacije, o čemu obavještava Savjet.

Ministarstvo će Savjetu dati procjenu ozbiljnosti krizne situacije u kontekstu postojećih alternativnih vidova snabdijevanja u okviru uobičajenih tržišnih operacija (npr. iz komercijalnih zaliha, alternativnim izvorima snabdijevanja koji su dostupni na tržištu, itd.).

Savjet se sastaje u najkraćem mogućem roku, u skladu sa potrebama koje nalaže data situacija (od 24 do 48 časova).

Ukoliko Savjet ocjeni da su potrebne mjere, Ministarstvo će u skladu sa upustvima Savjeta izraditi nacrt Akcionog plana i dostaviće ga Savjetu na razmatranje i odobrenje. Nacrt Akcionog plana koji je odobrio Savjet dostavlja se preko Ministarstva Vladi na usvajanje.

8.2.3. Određivanje kriznih mjera

Intenzitet primjene mjera treba da bude srazmjern ozbiljnosti krizne situacije. Geografska rasprostranjenost krizne situacije, odnosno da li je ona lokalnog ili regionalnog karaktera, takođe se uzima u obzir prilikom određivanja mjera.

Prilikom određivanja kriznih mjera treba da se uzmu u obzir prioritetni korisnici navedeni u Prilogu 2.

8.2.4. Vremenski okvir kriznih mjera

Ovaj Krizni plan polazi od toga da će mjere koje će biti sprovedene radi stabilizacije tržišnih uslova obezbjeđivanjem dodatnih količina naftnih derivata (bilo dodatnim izvorima snabdijevanja, bilo smanjenom potražnjom) trajati 30 dana. Potreba za produženjem primjene kriznih mjera nakon ovog perioda biće razmatrana u skladu sa razvojem situacije.

S druge strane, specifično vrijeme trajanja pojedinačnih mjera koje predviđa Akcioni plan zavisice od prirode same mjere i okolnosti krizne situacije.

8.2.5. Odluka Vlade o primjeni Akcionog plana

Akcioni plan koji predlaže Savjet i prosljeđuje Vladi na usvajanje treba da sadrži sve neophodne detalje primjene (npr. količinu i strukturu obaveznih rezervi koje se puštaju u promet, primjena ograničenja potražnje ili drugih mjera).

8.2.6. Praćenje / ažuriranje

U slučaju donošenja Odluke Vlade i Akcionog plana, Ministarstvo kontinuirano prati sprovođenje kriznih mjera i procenjuje potrebu za dodatnim mjerama pored mjera aktiviranih Akcionim planom, o čemu odmah obavještava Savjet. Tim povodom, Savjet treba da se redovno sastaje (npr. dnevno ili nedjeljno), u skladu sa okolnostima. Ukoliko Savjet utvrdi da su neophodne dodatne mjere, ili na osnovu kolektivne odluke u kontekstu međunarodno koordinisane akcije, Vladi će biti dostavljen na usvajanje ažurirani Akcioni plan koji detaljno opisuje dodatne mjere za sprovođenje.

8.2.7. Ukidanje

Ukoliko Savjet utvrdi da ne postoji dalja potreba za kriznim mjerama, na osnovu redovnih procjena koje dostavlja Ministarstvo ili u skladu sa informacijama Međunarodnog

koordinacionog tijela, prijedlog za donošenjem odluke o prestanku važenja odluke i Akcionog plana biće dostavljen Vladi na usvajanje. U navedenom slučaju predložile bi se preporuke za korake koje treba preduzeti kako bi se stepen pripravnosti Crne Gore za krizne situacije obnovio na nivo prije krize.

Tabela 1 – Glavne faze krize i aktivnosti koje se sprovode tokom poremećaja snabdijevanja na domaćem tržištu naftnih derivata

Faza kriza:	Glavne aktivnosti:
Preliminarno upozorenje (ukoliko dozvoljava situacija)	<ul style="list-style-type: none"> - Svaka naftna kompanija koja je pogođena ili očekuje da bude pogođena značajnim poremećajem svog normalnog poslovanja i koja bi mogla da utiče na snabdijevanje nafte na crnogorskom tržištu odmah obavještava Ministarstvo o takvoj okolnosti, o očekivanim efektima tih okolnosti na normalne nivoe snabdijevanja i preduzete akcije. - Ministarstvo unutar 48 sati održava sastanak sa podnosiocem obavještenja, obavještava Savjet, započinje sa pripremama potencijalnog posebnog Akcionog plana, razmatra potrebu za uključivanjem drugih državnih organa - Savjet se sastaje u najkraćem mogućem roku kako bi se utvrdilo da li okolnosti opravdavaju razmatranje prelaska na sljedeću fazu upravljanja krizom; ako ne, Ministarstvo održava redovan kontakt sa kompanijom koja je podnijela zahtjev, kako bi se pratio dalji razvoj situacije.
Upozorenje (Razmatranje potrebe za reagovanjem na kriznu situaciju)	<p>Nakon odluke Savjeta da je kriza izgledna ili neizbježna:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ministarstvo kontaktira pojedine ili sve naftne kompanije (po potrebi), tražeći dostavljanje konkretnih podataka do određenog roka. Ove podatke Ministarstvo koristi prilikom procjene ozbiljnosti poremećaja i kapaciteta naftne industrije da samostalno snosi teret krizne situacije. - Na osnovu procjene, Ministarstvo izrađuje poseban Akcioni plan u skladu sa datim okolnostima. - Ministarstvo obavještava Savjet i daje preporuku za aktiviranje izrađenog posebnog Akcionog plana. - Savjet odlučuje da li ozbiljnost situacije zahtjeva da Vlada donese Odluku i Akcioni plan.
Krizna situacija (Donošenje Akcionog plana za Kriznu situaciju)	<p>Nakon donošenja Akcionog plana:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Savjet preduzima korake neophodne za primjenu Akcionog plana, uključujući puštanje u promet obaveznih rezervi naftnih derivata. - Ministar obavještava međunarodno tijelo pred kojim se Crna Gora obavezala da održava obavezne rezerve naftnih derivata, o svakom puštanju obaveznih rezervi u promet. - Tokom primjene kriznih mjera, i njihovog ponavljanja po potrebi, od privrednih subjekata koji obavljaju energetske djelatnosti u oblasti nafte (kao i drugih energetskih subjekata) se očekuje da dostave određene podatke do određenih rokova, kako bi Ministarstvo moglo da procjeni razvoj situacije. - Tokom trajanja krizne situacije, Savjet se redovno sastaje (dnevno ili nedeljno) kako bi se razmotrila potreba za daljom primjenom ili izmjenom Akcionog plana; ukoliko je potrebno, Ministarstvo priprema dopunjen Akcioni plan, koji sadrži detalje o dodatnim mjerama koje je moguće primijeniti, ili predlaže plan za vraćanje u stanje prije krize. - Ministarstvo redovno izvještava Savjet i daje preporuku za donošenje dopuna Akcionog plana ili ukidanje krizne situacije. - Ukoliko Savjet utvrdi da je potrebno usvajanje dopuna Akcionog plana, predlaže tekst Vladi Crne Gore na usvajanje.
Ukidanje	<ul style="list-style-type: none"> - Savjet predlaže Vladi Crne Gore donošenje odluke o prestanku važenja odluke i ukidanje Akcionog plana.

8.3 Odluka na osnovu međunarodno koordinisane akcije

U slučaju međunarodno koordinisane akcije, Ministar, odnosno direktor Direktorata predstavljaće Crnu Goru u razgovorima na visokom nivou i odlučivanju koordinacionog tijela u vezi sa svrsishodnošću takve kolektivne akcije. U slučaju da je postignut dogovor o reagovanju putem međunarodno koordinisane akcije u kriznim situacijama, Ministarstvo će izraditi a Savjet dostaviti Vladi Crne Gore na usvajanje konkretan Akcioni plan u vezi sa načinom na koji će Crna Gora realizovati svoj doprinos kolektivnoj akciji.

8.3.1. Metodologija za međunarodno koordinirane akcije

U slučaju međunarodno koordinisane akcije, cilj je da se obezbijede dodatne količine sirove nafte i naftnih derivata na globalnom tržištu sirove nafte i naftnih derivata, bilo kroz povećanje isporuka sirove nafte i naftnih derivata ili smanjenje potražnje za sirovom naftom i naftnim derivatima, i oslanjanje na tržišne mehanizme za efikasnu raspodjelu naftnih derivata. Udio Crne Gore u akciji treba da bude srazmjerni potrošnji naftnih derivata u Crnoj Gori. Čvrsta posvećenost učesću u akciji može biti zahtijevana u kratkom periodu od 48 sati (sa dodatnim vremenom u okviru koga se može odlučiti koje konkretne mjere je moguće koristiti).

8.3.2. Doprinos kolektivnoj akciji

Od Crne Gore se očekuje da doprinese međunarodno koordinisanoj zajedničkoj akciji tako što će staviti na raspolaganje tržištu određenu količinu obaveznih rezervi naftnih derivata. Udio svake zemlje u međunarodno koordinisanoj akciji se izražava u barelima nafte, i može biti ispunjen bilo kojom kombinacijom sirove nafte i naftnih derivata.

Konkretan Akcioni plan o tome kako će Crna Gora ispuniti svoj doprinos kolektivnoj akciji treba da navede konkretne načine (npr. konkretnu strukturu i količinu obaveznih rezervi naftnih derivata koja će biti puštena na tržište, te kako će obavezne rezerve biti puštene na tržište).

Pregled glavnih faza krize i procedure za međunarodno koordinisanu akciju date su u Tabeli 2.

Tabela 2 – Procedure za međunarodno koordinisanu akciju

Faza krize:	Glavne aktivnosti:
Preliminarna procjena	<ul style="list-style-type: none"> - U ranoj fazi poremećaja u snabdijevanju na tržištu nafte i naftnih derivata koji prijete da postane prekid u snabdijevanju (npr. povećane geopolitičke tenzije, uragan koji prijete da ugrozi naftnu infrastrukturu, itd.) međunarodno koordinaciono tijelo šalje preliminarnu procjenu. - Razlog preliminarne procjene je da se krizna tijela u svakoj od zemalja pripreme za moguću nadolazeću koordiniranu akciju. - Ministarstvo hitno radi procjenu i vrši preliminarne pripreme za eventualno donošenje Akcionog plana, i o tome izvještava Savjet.
Procjena kojom se predlaže kolektivna akcija	<ul style="list-style-type: none"> - Poziv za kolektivnom akcijom je u formi procjene od strane koordinacionog tijela kojom se opravdava potreba za aktivnostima i predlaže ukupna količina nafte i naftnih derivata koju je potrebno da sve zemlje stave na raspolaganje, sa predloženim udjelom svake od zemalja. - Procjena utvrđuje vremenski okvir za konsultacije; od svake od zemalja se zahtijeva da odgovori u roku (npr. u roku od 48 sati). - Ministarstvo razmatra procjenu; izrađuje poseban Akcioni plan; daje preporuku Savjetu za moguće učešće u kolektivnoj akciji. - Savjet obavještava Vladu Crne Gore, komunicira sa koordinacionim tijelom/drugim zemljama članicama (po potrebi); dostavlja odgovor Crne Gore.
Kolektivna akcija	<ul style="list-style-type: none"> - Ukoliko ne postoji negativan odgovor nijedne od zemalja članica, kolektivna akcija se pokreće (koordinaciono tijelo dostavlja Notu o aktivaciji). - Savjet predlaže Akcioni plan za kriznu situaciju Vladi Crne Gore na usvajanje. - Koordinaciono tijelo određuje konkretan vremenski okvir za obavještenje javnosti (uobičajeno je da to bude u narednih nekoliko sati) i dostavlja sadržaj ključnih poruka koje treba da sadrže nacionalna saopštenja. - Ministarstvo priprema/izdaje saopštenje za domaću javnost u skladu sa smjernicama koordinacionog tijela i Savjeta. - Aktivnosti u svakoj od zemalja se pokreću u roku od 15 dana.
Izveštavanje o planiranom doprinosu	<ul style="list-style-type: none"> - Neposredno nakon slanja Note o aktivaciji, koordinaciono tijelo šalje Ministarstvu upitnik koji se odnosi na način na koji Crna Gora planira da doprinese kolektivnoj akciji. - Ministarstvo odgovara u datom roku precizirajući mjere i količinu (i vrstu) nafte i naftnih derivata koje će učiniti dostupnim tržištu za svaku od mjera pojedinačno.
Podaci o kriznoj situaciji (Upitnik)	<ul style="list-style-type: none"> - Ukoliko nije prethodno već urađeno, u periodu prije procjene, neposredno nakon prijema Note o aktivaciji, koordinaciono tijelo obavještava sve subjekte koji dostavljaju podatke o potrebi prikupljanja podataka tokom trajanja krizne situacije (npr. vrsti podataka koje je potrebno prikupljati, rokovima za dostavljanje podataka).
Napredak primjene	<ul style="list-style-type: none"> - U nedjeljama koje slijede nakon Note o aktivaciji, od Ministarstva će se zahtijevati izvještavanje o napretku u primjeni kriznih mjera kojima se doprinosi kolektivnoj akciji.
Ažuriranje procjene	<ul style="list-style-type: none"> - Koordinaciono tijelo redovno dostavlja ažuriranu procjenu stanja i uslova na tržištu nafte i naftnih derivata i o preduzetim mjerama i aktivnostima u svakoj od zemalja. Ažurirana procjena uključuje smjernice o sadržaju saopštenja za javnost za domaće javno mnjenje.
Predlog za ukidanje kolektivne akcije	<ul style="list-style-type: none"> - Na osnovu Ažurirane procjene i konsultacija sa svim zemljama članicama, koordinaciono tijelo dostavlja prijedlog za ukidanje kolektivne akcije od određenog časa i dana. Prijedlog uključuje i predloženi vremenski okvir za obnavljanje obaveznih rezervi, a očekuje se da to bude duže od perioda trajanja kolektivne akcije.

9. Puštanje obaveznih rezervi naftnih derivata na tržište

Puštanje obaveznih rezervi naftnih derivata je primarna krizna mjera kako bi se izbjegli ili umanjili negativni efekti poremećaja uobičajenog snabdijevanja naftnim derivatima. Svrha puštanja obaveznih rezervi na tržište je da se održe, u mjeri u kojoj je to moguće, normalni tokovi snabdijevanja privrednih subjekata koji obavljaju energetske djelatnosti u oblasti naftnih derivata. Zbog toga je neophodno da sve količine obaveznih rezervi koje se puštaju na tržište u slučaju krizne situacije direktno i brzo uđu u lanac snabdijevanja.

Akcioni plan razvijen na osnovu analize Ministarstva, definiše količinu i strukturu obaveznih rezervi koje se stavljaju u promet.

Nakon što Vlada, na prijedlog Savjeta, donese Akcioni plan koji sadrži i mjeru puštanja obaveznih rezervi naftnih derivata na tržište, potrebno je ispoštovati sljedeće principe i procedure, zavisno od toga tko je formirao obavezne rezerve i da li se obavezne rezerve puštaju na tržište radi poremećaja na domaćem tržištu ili međunarodno koordinisane akcije.

9.1 Poremećaj na domaćem tržištu naftnih derivata

9.1.1 Puštanje obaveznih rezervi naftnih derivata koje formiraju uvoznici naftnih derivata

Obavezne rezerve naftnih derivata koje su formirali uvoznici naftnih derivata koji nemaju pravo da svoju obavezu formiranja rezervi prenesu na Upravu, pustiće se na tržište na način da će se tim uvoznicima Odlukom Vlade omogućiti da privremeno smanje količinu obaveznih rezervi naftnih derivata koju su bili dužni da formiraju prema instrukciji Ministarstva izdatoj u skladu sa Zakonom.

Uvoznici naftnih derivata pustiće na tržište svoje obavezne rezerve po tržišnim cijenama. Tržišna cijena je cijena važeća u trenutku stavljanja obaveznih rezervi u slobodan promet, a obračunata je po propisima Crne Gore koji se odnose na utvrđivanje maksimalne cijene naftnih derivata.

Uvoznici naftnih derivata koji puštaju na tržište svoje obavezne rezerve, samostalno utvrđuju eventualni diskont u odnosu na maksimalnu cijenu naftnih derivata utvrđenu u skladu sa propisima Crne Gore.

9.1.2 Puštanje obaveznih rezervi naftnih derivata koje formira Uprava u ime uvoznika naftnih derivata

Obavezne rezerve koje je u ime uvoznika naftnih derivata formirala Uprava na osnovu ugovora o prenosu obaveze, u skladu sa Zakonom, pustiće se na tržište tako što će svakom privrednom subjektu koji je sa Upravom sklopio ugovor o prenosu obaveze biti ponuđena kupovina onih naftnih derivata koji su predmet ugovora sa Upravom i u količini koja je predmet Odluke Vlade a koja količina ne može biti veća od količine koju je privredni subjekt ugovorom prenio na Upravu.

Uprava prodaje obavezne rezerve uvoznicima u čije ime je formirala obavezne rezerve po tržišnim cijenama. Tržišna cijena je maksimalna maloprodajna cijena u EUR/litri važeća u trenutku isporuke goriva umanjena za iznos bruto marže, troškove maloprodaje i troškove distribucije. Način obračuna maksimalne maloprodajne cijene te iznosi bruto marže, troškova maloprodaje i troškova distribucije, utvrđeni su propisima Crne Gore koji se odnose na utvrđivanje maksimalne cijene naftnih derivata.

Uprava prodaje obavezne rezerve uvoznicima na paritetu FCA skladište u kojem su uskladištene rezerve (Incoterms zadnje izdanje), ili na paritetu In-tank ako je uvoznik korisnik skladišta u kojem su uskladištene obavezne rezerve.

9.1.3 Puštanje obaveznih rezervi naftnih derivata koje formira Uprava

Prilikom puštanja obaveznih rezervi naftnih derivata u slučaju poremećaja na tržištu, vodeći princip treba da bude pravičan i jednak odnos prema svim privrednim subjektima koji obavljaju energetske djelatnosti u oblasti naftnih derivata koji su plaćali naknadu za obavezne rezerve.

Količine rezervi za krizne situacije koje će se pustiti na tržište, za svaku vrstu naftnih derivata, biće ponuđene za kupovinu svakom privrednom subjektu koji je plaćao naknadu za obavezne rezerve srazmjerno naknadi koju je platio u odnosu na ukupni iznos naknade koja je plaćena za taj određeni proizvod (uzimajući u obzir cijeli period za koji je naplaćena naknada). U slučaju TNG-a, uslijed odsustva rezervi za ovu vrstu goriva, ponudiće se ekvivalentna količina obaveznih rezervi motornog benzina. Količine koje pojedini privredni subjekti ne preuzmu biće ponuđene drugim privrednim subjektima, na osnovu istog principa srazmjernosti.

Uprava održava sve potrebne obračune, kako bi se odredio srazmjerni udio prava svakog privrednog subjekta za kupovinu obaveznih rezervi naftnih derivata, za svaku vrstu derivata. Pritom, svaki privredni subjekt koji je uplatio i/ili plaća naknadu za obavezne rezerve ima pravo da na zahtjev bude obavješten o tome koliko je naknade ukupno uplatio i koliki mu srazmjerni udio u kupovini obaveznih rezervi pripada, za svaku kategoriju naftnih derivata.

9.1.4 Pojedinačna pomoć privrednim subjektima koji obavljaju energetske djelatnosti u oblasti naftnih derivata

Pojedinom uvozniku naftnih derivata koji je obveznik formiranja obaveznih rezervi, Vlada može privremeno da smanji količinu obaveznih rezervi koju je bio dužan da formira i čuva ili da dopusti otkup obaveznih rezervi naftnih derivata u slučaju da ih Uprava čuva u njegovo ime, ukoliko je poremećen njegov lanac dopreme naftnih derivata u Crnu Goru, uslijed okolnosti na koje obveznik formiranja nije mogao da utiče. Ukupna količina koja se može zahtijevati ne smije da prevaziđe srazmjerni udio naknade koji je platio predmetni privredni subjekt u ukupno plaćenju naknadi za formiranje obaveznih rezervi, za svaki od naftnih derivata.

9.1.5 Uslovi za puštanje obaveznih rezervi naftnih derivata

Primarni način puštanja u promet obaveznih rezervi naftnih derivata koje se čuvaju u fizičkoj formi a u svojini su Uprave, treba da bude ponuda ugovora za jedinstvenu kupovinu/otkup (prodaja i ponovna kupovina). Uvoznicima naftnih derivata biće ponuđen otkup rezervi, ali sa ugovornom obavezom da se ista količina rezervi proda nazad Upravi određenog datuma u budućnosti po istoj cijeni po kojoj je Uprava prodala robu uvoznicima (Uprava prodaje i kupuje rezerve po istoj cijeni bez obzira na različite datume prodaje i kupovine robe). Uprava može zahtijevati od privrednih subjekata koji kupuju obavezne rezerve da dostave finansijske garancije.

Rezerve će se razmijeniti između kupca i prodavca u istom skladišnom objektu pri čemu Uprava prodaje na FCA a kupuje na DAP paritetu (ako je kupac korisnik skladišta u kojem su uskladištene obavezne rezerve onda Uprava može i prodavati i kupovati na paritetu In-tank). Privredni subjekt može zahtijevati tačno određenu lokaciju na kojoj želi da preuzme tražene količine, o čemu odlučuje Uprava.

Rok povratne isporuke obaveznih rezervi, preciziran ugovorom, biće određen kao datum u budućnosti. Ovaj datum biće utvrđen dovoljno dugo nakon očekivanog završetka krize kako bi se izbjeglo stvaranje pritiska na cijene naftnih derivata.

Sekundarni način puštanja u promet obaveznih rezervi naftnih derivata Uprave koje se čuvaju u fizičkoj formi, je prodaja po tržišnim cijenama u trenutku prodaje.

Tržišna cijena u trenutku prodaje je maksimalna maloprodajna cijena u EUR/litri važeća u trenutku isporuke goriva umanjena za iznos bruto marže, troškove maloprodaje i troškove distribucije. Način obračuna maksimalne maloprodajne cijene te iznosi bruto marže, troškova maloprodaje i troškova distribucije, utvrđeni su propisima Crne Gore koji se odnose na utvrđivanje maksimalne cijene naftnih derivata.

Privredni subjekt može od Uprave zahtijevati na koji način da mu se obavezne rezerve pušte na tržište (primarni ili sekundarni način), o čemu odlučuje Uprava zavisno o količini rezervi koja je predmet puštanja i tehničkim mogućnostima terminala iz kojeg se vrši otprema/prihvata robe.

Neovisno o primarnom i sekundarnom načinu puštanja u promet obaveznih rezervi Uprave, Vlada ima pravo da dio obaveznih rezervi u svojini Uprave dodijeli prioritetnim korisnicima, a da pritom uvoznicima nadoknadi troškove distribucije i troškove maloprodaje.

9.1.6 Uloga ugovora o pravu moguće kupovine u puštanju u promet obaveznih rezervi naftnih derivata

Dio obaveznih rezervi naftnih derivata Uprava može da posjeduje i u formi ugovora o pravu moguće kupovine („tiketi“). Ovi konkretni ugovori predviđaju da Uprava, u slučaju poremećaja na tržištu, ima ugovorno pravo kupovine ugovorenih količina i po unaprijed ugovorenoj cijeni, a koje će biti isporučene na predviđenu lokaciju u Crnoj Gori. Ova vrsta obaveznih rezervi se pušta na način što se prava kupovine prenose na pojedine privredne subjekte koji obavljaju energetske djelatnosti u oblasti naftnih derivata u Crnoj Gori, koji potom koriste pravo moguće kupovine. Moguće je i da Uprava samostalno izvrši kupovinu naftnih derivata u skladu sa ugovorima o pravu moguće kupovine.

Uvoznici naftnih derivata koji samostalno formiraju obavezne rezerve, takođe mogu da čuvaju svoje obavezne rezerve u formi tiketa. Nakon donošenja Odluke Vlade, ove obavezne rezerve se puštaju na tržište tako da uvoznik iskoristi svoje pravo kupovine ili, ako to iz nekog razloga ne želi učiniti, da to pravo prenese na Upravu ili drugi privredni subjekt/subjekte koji obavljaju energetske djelatnosti u oblasti naftnih derivata u Crnoj Gori, o čemu odlučuje Ministarstvo.

9.1.7 Obnavljanje obaveznih rezervi naftnih derivata nakon ukidanja krizne situacije

Ukoliko nisu usaglašeni uslovi o ponovnom otkupu naftnih derivata tokom puštanja u promet, prihod od prodaje obaveznih rezervi treba da bude namijenjen isključivo za nabavku količine obaveznih rezervi koja je ranije puštena u promet.

Rok za uspostavljanje nivoa obaveznih rezervi iz pretkriznog razdoblja, bilo za obavezne rezerve Uprave ili obavezne rezerve uvoznika naftnih derivata, biće utvrđen od strane Vlade a na osnovu obavještenja Evropske komisije i/ili Sekretarijata Energetske zajednice. Rok će biti razuman tj. dovoljno dugo nakon očekivanog završetka krize kako bi se izbjeglo stvaranje pritiska na cijene naftnih derivata

9.1.8 Redoslijed puštanja obaveznih rezervi naftnih derivata

Obavezne rezerve naftnih derivata puštaju se u promet tokom domaćeg poremećaja u snabdijevanju po sljedećem redoslijedu:

- obavezne rezerve uvoznika naftnih derivata,
- obavezne rezerve Uprave.

9.2 Međunarodno koordinisana akcija

Prilikom puštanja na tržište obaveznih rezervi nafte i naftnih derivata tokom međunarodno koordinisane akcije i kada je do poremećaja na tržištu u Crnoj Gori došlo uslijed te akcije, ponavlja se postupak opisan u prethodnom poglavlju 9.1. Ukoliko, s druge strane, Crna Gora učestvuje u međunarodno koordinisanoj akciji, a domaće tržište nije ugroženo, pored procedura opisanih u prethodnom poglavlju, potrebno je primijeniti i sljedeće procedure:

9.2.1 Uslovi za puštanje obaveznih rezervi naftnih derivata

Primarni način puštanja u promet obaveznih rezervi naftnih derivata treba da bude ponuda ugovora za jedinstvenu kupovinu/otkup (prodaja i ponovna kupovina). Privrednim subjektima koji obavljaju energetske djelatnosti u oblasti naftnih derivata u Crnoj Gori biće ponuđen otkup rezervi, ali sa ugovornom obavezom da se ista količina istog kvaliteta rezervi proda nazad Upravi određenog datuma u budućnosti po istim tržišnim uslovima. Količine koje nisu otkupljene od strane domaćih privrednih subjekata, biće javnim pozivom ponuđene na prodaju i inostranim privrednim subjektima.

9.2.2 Redoslijed puštanja obaveznih rezervi naftnih derivata

Obavezne rezerve naftnih derivata puštaju se u promet tokom međunarodno koordinirane akcije po sljedećem redoslijedu:

- obavezne rezerve Uprave,
- obavezne rezerve uvoznika naftnih derivata.

10. Ostale krizne mjere

Pored korišćenja obaveznih rezervi naftnih derivata, Akcionim planom mogu biti predviđene i druge mjere za postupanje u kriznim situacijama. Ove ostale mjere imaju za cilj da se dodatne količine naftnih derivata učine dostupnim na tržištu, bilo povećanjem snabdijevanja ili smanjenjem potražnje, kako bi se izbjegli ili smanjili negativni uticaji poremećaja na tržištu naftnih derivata.

Lista mjera koje su navedene u ovom poglavlju i Prilog 3 nije konačna lista svih mogućih ostalih mjera koje bi se mogle primijeniti u kriznoj situaciji poremećaja u snabdijevanju naftnim derivatima u Crnoj Gori.

10.1 Ostale mjere za povećanje snabdijevanja naftnim derivatima

10.1.1 Smanjenje standarda kvaliteta

U slučaju kada je ugrožena sigurnost snabdijevanja kupaca zbog nedovoljne ponude na tržištu energije i energenata ili nastupanja drugih vanrednih okolnosti, Vlada može aktom odobriti izmjenu graničnih vrijednosti određenih karakteristika kvaliteta naftnih derivata koji se mogu staviti na tržište Crne Gore za period od najviše šest mjeseci.

10.1.2 Poboljšanje uslova za uvoz naftnih derivata

Ministarstvo u saradnji sa drugim nadležnim organima treba da utvrdi koji zakonski uslovi, ako postoje, mogu da ograniče uvoz naftnih derivata u Crnu Goru, odnosno kako bolje iskoristiti infrastrukturu za snabdijevanje naftnim derivatima. Ovo može uključivati:

- organizovani ulazak auto cistjerna sa gorivom u Crnu Goru i njihovo uvozno carinjenje,
- izdavanje većeg broja dozvola za prevoz goriva auto cistjernama,
- dozvolu da se akcizni skladišni objekti koriste kao carinska skladišta (i obrnuto),
- dopuštanje miješanja komercijalnih rezervi naftnih derivata koje su u svojini različitih vlasnika u jednom istom rezervoaru,
- produženje radnog vremena skladišnih objekata.

Akcioni plan treba da odredi koje su zakonske promjene neophodne kako bi se poboljšali uslovi za uvoz.

10.2 Mjere za smanjenje korišćenja naftnih derivata (kontrolisanje potrošnje)

Mjere za smanjenje, ograničenje ili kontrolisanje korišćenja naftnih derivata opisane su u Prilogu 3.

Pri formulisanju i razmatranju mjera kontrolisanja potražnje, Ministarstvo prilikom izrade Akcionog plana mora da:

- 1) Postavi jasne ciljeve za sprovođenje mjera kontrolisanja potražnje;
- 2) Identifikuje i odredi prioritete za uštedu naftnih derivata po sektorima, s obzirom na sljedeće:
 - Ciljeve,
 - Prioritetne korisnike navedene u Prilogu 2,
 - Potrošnju naftnih derivata po sektorima,
 - Dostupnost efikasnih mjera u odgovarajućim sektorima,
 - Uticaj koji potencijalne mjere mogu imati na privredu.

Izbor adekvatnih mjera za kontrolisanje potrošnje u Crnoj Gori ima za cilj maksimalizaciju sveukupnih efekata Akcionog plana za specifičnu situaciju, kompenzujući puštanje u promet obaveznih rezervi naftnih derivata.

Prilikom određivanja mjera, Ministarstvo treba da se usredsredi na mjere koje su preporuka potrošačima, a ne obaveza. Primjenu obaveznih mjera treba da prate mjere koje mogu biti alternativa krajnjim korisnicima (npr. zabrana vožnje praćena mjerama za promociju javnog prevoza).

U slučaju primjene bilo koje mjere koja kontroliše potrošnju naftnih derivata, visok stepen pažnje biće posvećen strategiji komunikacije sa javnim mnjenjem, kako bi se izbeglo panično ponašanje populacije.

Regionalna koordinacija aktivnosti i dijeljenje informacija o mjerama između susjednih zemalja, takođe može biti ključno, ukoliko je primjenjivo, naročito kada je riječ o sprječavanju krijumčarenja goriva.

Mjere koje su opisane u Tabeli 5.1 podijeljene su po glavnim sektorima potrošnje (saobraćaj, industrija i stanovništvo/potrošači), uz korišćenje niza postavljenih ciljeva. U zavisnosti od okolnosti date krize, jedna ili kombinacija više mjera može biti primjenjena. U Prilogu 3 u daljem tekstu opisane su individualne mjere za smanjenje korišćenja naftnih derivata u kriznoj situaciji.

Tabela 3 – Pregled kriznih mjera za smanjenje korišćenja naftnih derivata u kriznoj situaciji

Sektor	Politika	Mera
Saobraćaj	Promovisanje alternativnih vidova prevoza (smanjena upotreba automobile)	Promovisanje javnog prevoza
		Dijeljenje vožnje
	Smanjenje putovanja na posao	Rad od kuće
		Fleksibilno /Skraćeno radno vrijeme
	Smanjenje potrošnje vozila	Ograničenje brzine

		Promocija „EKO-vožnje“
	Ograničenje upotrebe vozila	Ograničenje / zabrana vožnje
	Ograničenje snabdijevanja	Ograničen rad stanica za snabdijevanje vozila
		Zabrana pravljenja rezervi
		Maksimalna isporuka goriva
		Uvođenje sljedovanja
Industrija	Ograničenje snabdijevanja	Uvođenje sljedovanja
Stanovništvo / Komercijalni korisnici	Promocija smanjenja potrošnje goriva i električne energije	Smanjenje temperature grijanja u zgradama
		Smanjenje osvjjetljenja i struje u domaćinstvima

11. Komunikacija u kriznim situacijama/izvještavanje

Komunikacija je kritična komponenta svakog postupanja u kriznim situacijama. Komunikacijom će prvenstveno rukovoditi Direktor.

Blagovremena i tačna komunikacija sa medijima, lokalnim vlastima, industrijom i drugim ključnim zainteresovanim stranama važna je tokom trajanja poremećaja u snabdijevanju kako bi se osiguralo da svi akteri, uključujući i krajnje potrošače, imali tačne informacije o obimu i vrsti poremećaja u snabdijevanju naftnim derivatima, mogućim implikacijama, i kako bi bili upoznati šta Vlada i privredni subjekti koji obavljaju energetske djelatnosti u oblasti naftnih derivata preduzimaju kako bi upravljali situacijom.

Mjere koje se fokusiraju na ograničavanje potražnje nužno zahtijevaju intenzivniju komunikaciju sa javnošću jer će to zahtijevati promjenu ponašanja da bi se postigao uspjeh. Strategija komunikacije biće prilagođena u zavisnosti od ozbiljnosti krizne situacije i posebnih potreba za primjenom mjera ograničenja potrošnje.

Tabela 4 – Strategija komunikacije tokom primjene mjera za ograničenje potrošnje

Vrsta mjere	Cilj	Pristup
Mjera kojima se stimuliše smanjenje korišćenja naftnih derivata	<ul style="list-style-type: none"> – Podsticanje korisnika da samostalno smanje korišćenje goriva – Sprječavanje panične kupovine i gomilanje rezervi/smirivanje javnosti 	<ul style="list-style-type: none"> - Vođenje integrisane reklamne kampanje i kampanje komunikacije sa javnošću kojom se javnost podstiče na smanjenje potrošnje goriva; osigurati konkretne informacije o načinu sprovođenja - Rad sa medijima, naftnim kompanijama i lokalnim vlastima kako bi se osiguralo da su podaci koji se saopštavaju javnosti tačni i konzistentni - Podizanje svijesti i razumijevanja o strategiji za reagovanje u kriznoj situaciji i očekivane odgovore Vlade u slučaju pogoršanja krize - Blagovremeno ažurirati situaciju o razvoju događaja i novim okolnostima; što ranije upozoriti na potrebu za preduzimanjem mjera koje obavezuju na smanjenje upotrebe naftnih derivata
Obavezujuće mjere za smanjenje potrošnje	<ul style="list-style-type: none"> – Stimulisanje krajnjih korisnika da nastave sa naporima da smanje potrošnju goriva u što većoj mjeri – Podizanje svijesti i razumijevanja o mjerama koje sprovodi Vlada za smanjenje potrošnje goriva – Smirivanje javnosti/smanjivanje javne zabrinutosti 	<ul style="list-style-type: none"> - Objasniti svrhu uvođenja obavezujućih mjera; dostaviti jasne podatke o posljedicama za prosječnog potrošača - Sprovesti konkretnu kampanju informisanja javnosti o svakoj od mjera koja se uvodi, kako bi se osigurala puna svijest i razumijevanje svih građana o posljedicama i očekivanim događajima - Nastaviti komunikaciju o načinu za uštedu goriva i smanjenje korišćenja automobila - Nastaviti sa dostavljanjem informacija medijima sa tačnim i ažuriranim podacima o razvoju događaja - Nastaviti rad sa svim akterima, uključujući i lokalne vlasti, kako bi se osiguralo tačno i kontinuirano informisanje javnosti

Prilozi

1. Lista prioritetnih korisnika
2. Krizni scenariji – Procedure za generalne scenarije reagovanja
3. Individualne mjere za smanjenje korišćenja naftnih derivata u kriznoj situacij

Prilog 1 – Krizni scenariji – Procedure za generalne scenarije reagovanja

U ovom prilogu razrađuju se elementi potencijalnog postupanja u okviru generalnog scenarija za krizne situacije, i služiće kao referentna tačka pri donošenju odluka koje su relevantne za aktiviranje kriznih mjera.

Potencijalni scenariji za postupanje Crne Gore u slučaju naftne krize mogu se svrstati u tri opšte grupe: domaći, regionalni i međunarodno koordinisane akcije. Karakteristike svake od ovih kategorija utiče na prirodu onoga što bi se moglo smatrati kao prikladne mjere za reagovanje Vlade Crne Gore.

Domaći - Domaća naftna kriza se može okarakterisati kao kriza koja je koncentrisana na lanac snabdijevanja Crne Gore naftnim derivatima, izazvana bilo događajem koji se odvio u Crnoj Gori ili u njenoj neposrednoj blizini. Mogući scenariji iz ove kategorije će uključivati prirodne katastrofe ili događaje uslijed kojih je onesposobljena važna infrastrukturna tačka snabdijevanja. U takvim slučajevima **domaće krize, regionalno tržište nije ugroženo ili je pretrpjelo samo marginalan uticaj i stoga se može koristiti za dopunu (tj. alternativni izvori snabdijevanja/pravci isporuke)**. Potencijalno, logistički problemi (prevoz goriva do neophodnih mjesta za distribuciju u zemlji) može predstavljati veći izazov nego snabdijevanje iz alternativnih pravaca.

Regionalni - Regionalnu naftnu krizu odlikuje šire rasprostranjena nestašica goriva koja utiče ne samo na normalan tok snabdijevanja naftnim derivatima Crne Gore, već i na alternativne puteve snabdijevanja/izvora koji bi u suprotnom bili dostupni kao izvori rezervnog snabdijevanja. **U slučaju regionalne krize, potražnja na tržištu Crne Gore mora da se takmiči sa regionalnim tržištima koji se oslanjaju na iste (ograničene) količine iz komercijalnih izvora snabdijevanja.**

Međunarodni - scenariji za međunarodno koordinisane akcije se zasnivaju na svjetskom tržištu nafte, a moguće je da će Crna Gora biti pozvana da doprinese kolektivnoj akciji sve dok se ne suoči sa poremećajima uobičajenih uslova na domaćem tržištu.

	Domaći	Regionalni	Međunarodni
Signal preliminarnog upozorenja koji se dostavlja Ministarstvu	Lokalni operator / domaća naftna industrija	Uvoznici nafte	Evropska komisija
Glavni izvor alternativnog snabdijevanja na tržišnim osnovama	Domaće i regionalno komercijalno skladište, uvoz iz alternativnih izvora/ruta	Domaća komercijalna skladišta	Globalna tržišta
Najrelevantnije rezerve nafte iz kojih je moguće povlačenje	Obavezne rezerve naftnih derivata koje se čuvaju na teritoriji države ili u neposrednoj blizini	Obavezne rezerve nafte koje se čuvaju na teritoriji države ili u neposrednoj blizini	Obavezne rezerve nafte koje se čuvaju u inostranstvu (tiketi)
Primarne mjere kontrole potražnje	Promovisanje dobrovoljnog smanjenja; smanjenje maksimalne dozvoljene brzine na autoputevima	Promovisanje smanjenja upotrebe goriva; promovisanje ili obaveza smanjene upotrebe vozila	Nema

Kategorija kriznog scenarija: Domaći

Događaj: Doprema naftnih derivata morskim putem je zaustavljena na neodređeni vremenski period.

Primarni cilj reagovanja u kriznoj situaciji: preduzeti brzu akciju kako bi se izbjegao fizički nedostatak snabdijevanja na domaćem tržištu omogućavanjem fleksibilnosti snabdijevanja (pristup obaveznim rezervama) i privremeno smanjenje domaće potrošnje naftnih derivata.

Akcioni plan za krizne situacije: odobreno puštanje na tržište obaveznih rezervi naftnih derivata; smanjenje maksimalno dozvoljene brzine kretanja auto-putevima.

Faze krize:	Glavne akcije:
Preliminarno upozorenje (ako situacija dozvoljava)	<ul style="list-style-type: none">- Uvoznik obavještava Ministarstvo o očekivanom zastoju dopreme derivata i potencijalnim efektima.- Ministarstvo informira Savjet o trenutnom stanju.- Ministarstvo preduzima preliminarne korake radi pripreme mogućih kriznih mjera; početak izrade potencijalnog sadržaja Akcionog plana.
Upozorenje	<ul style="list-style-type: none">- Uvoznik obavještava Ministarstvo o zastoju u poslovanju i dostavlja sve poznate činjenice (vrste goriva i obuhvaćene količine, započete ili planirane mjere otklanjanja problema) i očekivani razvoj rješenja.- Sve naftne kompanije na koje je kriza uticala obavještavaju Ministarstvo i dostavljaju planove o korektivnim mjerama.- Ministarstvo šalje e-mail svim najvažnijim akterima u industriji, obavještavajući ih o situaciji i zahtjevajući informacije o očekivanom uticaju na njihovo uobičajeno poslovanje, očekivanom trajanju postojećih rezervi, mogućim alternativnim izvorima snabdijevanja; očekivanoj potrebi za korišćenjem obaveznih rezervi.- Ministarstvo priprema procjenu situacije, sastavlja konkretan Akcioni plan i dostavlja ga Savjetu.- Ministarstvo se konsultuje sa Energetskom zajednicom/Evropskom komisijom (obavještava o namjeri korišćenja obaveznih rezervi).
Krizna situacija	<ul style="list-style-type: none">- Savjet utvrđuje da li da odobri korišćenje obaveznih rezervi; obavještava uvoznike i/ili druge kompanije o odobrenju.- Savjet utvrđuje da li postoji potreba da se aktivira predloženi Akcioni plan, dostavlja Vladi Crne Gore na odlučivanje.
Implementacija	<ul style="list-style-type: none">- Relevantni organi postavljaju signalizaciju sa nižom dozvoljenom brzinom kretanja, pokretanje komunikacione kampanje za informisanje javnosti o razlogu za promjenu, kazne za prekoračenje brzine, pojačana policijska kontrola brzine kretanja.- Uvoznici naftnih derivata i Uprava za ugljovodonike pokreću proces za puštanje obaveznih rezervi.- Ministarstvo anketira sve najvažnije aktere u industriji (putem e-maila ili telefonom prema potrebi), onoliko često koliko se smatra potrebnim (npr. dnevno) u vezi sa razvojem postojećih rezervi.- Uvoznici naftnih derivata dostavljaju dnevne informacije o uvozu robe.- Ministarstvo priprema dnevnu procjenu situacije za Savjet, uključujući preporuke, prema potrebi, za proširenje, izmjene ili prekid akcije.
Nastavak/Ukidanje	<ul style="list-style-type: none">- Savjet, na osnovu preporuke Ministarstva, odlučuje o potrebi za proširenjem/nastavkom (npr. manja dozvoljena brzina kretanja, dodatno puštanje obaveznih rezervi na tržište) ili ukidanje kriznih mjera, o čemu sastavlja prijedlog odluke za Vladu.- Ministarstvo obavještava sve najvažnije aktere o svim odlukama Savjeta.

Kategorija kriznog scenarija: Regionalni

Događaj: [scenarij koji je doveo do smanjenja snabdijevanja u Crnoj Gori i okolnim zemljama].

Primarni cilj reagovanja u kriznoj situaciji: svođenje na minimum negativnih ekonomskih efekata smanjenog snabdijevanja omogućavanjem fleksibilnosti u snabdijevanju (pristup obaveznim rezervama) i smanjenje diskrecione domaće potražnje za naftom.

Akcioni plan za Krizne situacije: korišćenje obaveznih rezervi koje se čuvaju u zemlji; implementacija mjera za kontrolu potražnje radi smanjenja korišćenja automobila i promovisanje manje potrošnje goriva (zajednički prevoz, javni prevoz, kampanje ekovožnje); istraživanje dodatnih mjera tražnje.

Faze krize:	Glavne akcije:
Preliminarno upozorenje (ako situacija dozvoljava)	<ul style="list-style-type: none">- Uvoznik/Energetska zajednica/Evropska komisija obavještava Ministarstvo o očekivanom zastoju normalnih tokova snabdijevanja i potencijalnim efektima.- Ministarstvo preduzima preliminarne korake radi pripreme sastanka Savjeta i obavještava Savjet.
Upozorenje	<ul style="list-style-type: none">- Uvoznici naftnih derivata obavještavaju Ministarstvo o poteškoćama ili prekidu u uobičajenim tokovima snabdijevanja (vrste goriva i obuhvaćene količine, očekivanim mogućnostima da se pronađe alternativno snabdijevanje (započete ili planirane mjere) i očekivani razvoj situacije.- Naftne kompanije na koje je kriza uticala obavještavaju Ministarstvo i dostavljaju planove o korektivnim mjerama.- Ministarstvo šalje e-mail svim najvažnijim akterima u industriji, obavještavajući ih o situaciji i zahtijevajući informacije o očekivanom uticaju na njihovo uobičajeno poslovanje, očekivanom trajanju postojećih zaliha, mogućim alternativnim izvorima; očekivanoj potrebi za korišćenjem obaveznih rezervi.- Ministarstvo se konsultuje sa Evropskom komisijom/Energetskom zajednicom.- Ministarstvo priprema procjenu situacije, sastavlja konkretan Akcioni plan i dostavlja ga Savjetu.
krizna situacija	<ul style="list-style-type: none">- Savjet utvrđuje potrebu/stepen odobrenja korišćenja obaveznih rezervi.- Savjet utvrđuje da li postoji potreba da se aktivira predloženi Akcioni plan putem odluke Vlade Crne Gore.
Implementacija	<ul style="list-style-type: none">- Ministarstvo inicira planiranu medijsku kampanju za promovisanje ekoloških tehnika vožnje, dobrovoljne napore za smanje korišćenja naftnih derivata putem zajedničkog prevoza automobilima i prelaska na javni saobraćaj.- Uvoznici naftnih derivata povlače obavezne rezerve da bi nadomjestili količine koje se uobičajeno snabdijevaju iz uvoza.- Ministarstvo anketira sve najvažnije aktere u industriji (putem e-mejla ili telefonom prema potrebi), onoliko često koliko se smatra potrebnim (npr. dnevno) u vezi sa razvojem postojećih rezervi.- Ministarstvo se na dnevnoj bazi konsultuje sa Evropskom komisijom/Energetskom zajednicom radi potvrde inoviranih informacija o situaciji.- Ministarstvo priprema dnevnu procjenu situacije za Savjet, uključujući preporuke, prema potrebi, za proširenje, izmjene ili prekid akcije.
Nastavak/Ukidanje	<ul style="list-style-type: none">- Savjet, na osnovu preporuke Ministarstva, odlučuje o potrebi za izmjenom, proširenjem ili ukidanjem kriznih mjera, o čemu sastavlja prijedlog odluke za Vladu.- Ministarstvo obavještava sve najvažnije aktere o svim odlukama Savjeta.

Kategorija kriznog scenarija: Međunarodni

Događaj: Prekid u snabdijevanju iz najvažnijih zemalja proizvođača nafte na Bliskom Istoku dovodi do međunarodno koordinirane kolektivne akcije.

Primarni cilj reagovanja u kriznoj situaciji: doprinos kolektivnoj akciji stavljanjem na raspolaganje obaveznih rezervi na međunarodno tržište u količini koja je jednaka doprinosu Crne Gore kolektivnoj akciji.

Akcioni plan za krizne situacije: upotreba obaveznih rezervi nafte i naftnih derivata koji se čuvaju na evropskim nivoima.

Faze krize:	Glavne akcije:
Preliminarno upozorenje (ako situacija dozvoljava)	<ul style="list-style-type: none">- Evropska komisija obavještava Ministarstvo o mogućem ili očekivanom pozivu za kolektivnu akciju (Preliminarna procjena).- Ministarstvo obavještava Savjet i preduzima preliminarne korake radi pripreme Akcionog plana.
Upozorenje	<ul style="list-style-type: none">- Evropska komisija obavještava Ministarstvo o svojoj procjeni da je neophodna kolektivna akcija (Inicijalna procjena) i predlaže Plan inicijalne procjene za krizne situacije, uključujući predložene udjele svake zemlje u cjelokupnoj akciji.- Ministarstvo procjenjuje prijedlog, konsultuje se sa glavnim akterima za koje smatra da su odgovarajući u datim okolnostima i informiše Savjet predlažući konkretan Akcioni plan kojim će se doprinijeti kolektivnoj akciji.- Savjet, u konsultaciji sa drugim zemljama članicama EU i Evropskom komisijom, a na osnovu preporuka Ministarstva, odlučuje da li će se učestvovati u kolektivnoj akciji ili ne.
Krizna situacija	<ul style="list-style-type: none">- Evropska komisija dostavlja obavještenje Ministarstvu da je pokrenuta kolektivna akcija.- Vlada, na prijedlog Savjeta, donosi Akcioni plan.- Ministarstvo prati realizaciju plana povlačenja obaveznih rezervi (kao što je prethodno utvrđeno) u količinama i obliku koji je utvrđen Akcionim planom, i izvještava Savjet.
Implementacija	<ul style="list-style-type: none">- Uprava za ugljovodnike i uvoznici naftnih derivata pokreću proces za povlačenje obaveznih rezervi, u količinama u skladu sa Akcionim planom i u skladu sa ustanovljenim planom povlačenja rezervi.- Ministarstvo anketira sve uvoznike (putem e-majla ili telefonom prema potrebi), onoliko često koliko se smatra potrebnim (npr. dnevno/nedeljno) u vezi sa stanjem tokova snabdijevanja Crne Gore naftnim derivatima.- Ministarstvo dostavlja Evropskoj komisiji sve tražene informacije i redovno ažurirane podatke.
Nastavak/Ukidanje	<ul style="list-style-type: none">- Evropska komisija/IEA Sekretarijat dostavljaju procjene situacije na svjetskom tržištu, uključujući preporuke, prema potrebi, za proširenje, izmjene ili ukidanje akcije.- Ministarstvo priprema preporuke, na osnovu procjene Evropske komisije/IEA, za Savjet.- Savjet, na osnovu preporuka Ministarstva, definiše reakcije Crne Gore na prijedlog IEA Sekretarijata, i predlaže Vladi donošenje odluke o daljem postupanju.- Ministarstvo obavještava sve najvažnije aktere o svim odlukama Savjeta.

Prilog 2 – Spisak prioritetnih korisnika

Sektor	Ključne usluge/ključno osoblje
Unutrašnji poslovi	- Policijske službe
	- Zatvorske službe
	- Službe za uslovni otpust
	- Pravosuđe i pravosudna administracija
	- Državni patolozi
	- Forenzičke službe
Energetika	- Energetski subjekti za proizvodnju struje
	- Snabdijevanje, distribucija i prevoz svih domaćih goriva, uključujući i pružanje vanrednih usluga korisnicima
	- Popravka elektro-instalacija, održavanje i bezbjednost
	-
Komunikacije	- Telekomunikacione usluge
	- Poštanske usluge
	- TV, radio i izdavači javnih glasila za obavještanje javnosti o radu Vlade
Saobraćaj	- Upravljanje autobuskim prevozom i željeznicom (bez ekskurzija i turističkih putovanja)
	- Taksi usluge
	- Usluge koje koriste poslodavci za prevoz zaposlenih od/do posla u vozilima za prevoz 9 ili više lica
	- Upravljanje državnim ili regionalnim aerodromima, kontrolom letenja, navigacijom vazduhoplovstva i usluge civilnog vazduhoplovstva za vanredne letove
	- Navigacija, brodski saobraćaj
	- Upravljanje lukama/pristaništima
	- Upravljanje uslugama drumskog transporta za prevoz neophodnih roba uključujući hranu i lijekove
	- Kretanje ili isporuka gotovine ili čekova
Djeca i obrazovanje	- Određene škole, univerziteti i ostale obrazovne institucije trećeg stepena i neophodne vaspitno-obrazovne usluge
	- Školski prevoz
Društvene djelatnosti i porodica	- Određene socijalne službe
	- Prenos novca za socijalno blagostanje i druga neophodna plaćanja ili dokumentacija
	- Aktivnosti osoba sa invaliditetom koje posjeduje motorno vozilo
	- Aktivnosti motornog vozila namjenjenog osobi sa invaliditetom

Bezbjednost i životna sredina	- Vatrogasne službe
	- Gorska služba spasavanja
	- Hitne komunalne usluge (voda, kanalizacija)
	- Hitne službe neophodne za održavanje bezbednosti životne sredine i srodnih hitnih službi
	- Održavanje vodo snabdijevanja ili aktivnosti na kanalizacijskim i sistemima otpadnih voda
Zdravstvo	- Služba hitne pomoći
	- Bolnice i centri za njegu lica
	- Medicinske službe
	- Održavanje bolničke opreme/veša itd.
	- Službe mrtvozornika i pogrebne usluge
Poljoprivreda i hrana	- Veterinarske usluge
	- Poljoprivredna inspekcija
	- Proizvodnja, prerada, skladištenje, pakovanje, prikupljanje, distribucija ili prodaja hrane za ljudsku i životinjsku ishranu
	- Pomjeranje ili klanje stoke za proizvodnju hrane ili prehranu životinja ili veterinarsku svrhu ili uklanjanje otpada iz klanica
	- Ribarska flota
Finansije	- Uprava carina i Poreska uprava
Vlada	- Predsjednik / Kabinet predsjednika Članovi Vlade
Kabinet predsjednika	- Predsjednik / Kabinet predsjednika
Skupština	- Predsjednik / Kabinet predsjednika / Vođe partija
	- Neophodno osoblje za rad Skupštine
Spoljni poslovi	- Diplomatske misije u inostranstvu

Prilog 3 – Individualne mjere za smanjenje korišćenja naftnim derivatima u kriznoj situaciji

1 – Sektor saobraćaja

Najveći dio potrošnje naftnih derivata se odvija u saobraćaju, dakle privremene mjere za smanjenje upotrebe naftnih derivata u ovom sektoru pružaju najveći potencijal za efikasan odgovor na krizu.

Politika	Mjera	Opis; planiranje i priprema neophodni prije nastupanja krizne situacije
Promovisanje alternativnog transporta (smanjenje upotreba automobila)	Promovisanje korišćenja javnog prevoza	<p>Mjere za promovisanje javnog prevoza u krizi treba da se fokusiraju na naporima da se javni prevoz predstavi kao atraktivnija alternativa prevozu privatnim automobilima (npr. smanjuje vrijeme putovanja) i da se koristi u kombinaciji sa drugim mjerama u cilju smanjenja upotrebe vozila.</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Pобољшanje usluga van špica npr. proširenje usluga autobusnog/željezničkog saobraćaja: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Povećanje usluga u podne i drugim terminima van špica. Ovo tako da može doprinijeti većoj atraktivnosti alternativnih opcija, kao što je fleksibilnije radno vrijeme; ▪ planiranje prije krize treba obuhvatiti sastavljanje planova za krizne okolnosti pri čemu tranzitni organi trebaju održavati usluge van špica. ➤ Poboљšana prioritizacija kolovozne trake za autobuse: <ul style="list-style-type: none"> ▪ obrazovanje namjenske autobuske trake; produžiti vrijeme funkcionisanja postojećih namjenskih traka do 24 sata i vikendom; ▪ planiranje prije krize trebalo bi da uključuje utvrđivanje pravaca, uspostavljanje planova za krizne okolnosti sa tranzitnim organima, pripremu signalizacije. ➤ Smanjenje/ukidanje naknade za prevoz: <ul style="list-style-type: none"> ▪ može povećati vjerovatnoća da će ljudi koristiti javni prevoz umjesto vozila za prevoz sredinom dana, i doprinijeće većoj atraktivnosti drugih alternativnih mogućnosti, npr. zajedničke vožnje. <p>Kampanje javnog informisanja trebaju naglasiti kratkoročna poboljšanja, kao što je povećanje frekvencije vozova/ autobusa, smanjenja vremena čekanja, kraće vrijeme putovanja (autobuske trake u odnosu na saobraćaj u drugim trakama) i smanjene cijene. Može se ukazati i na vezu sa kompatibilnošću sa drugim mjerama, kao što su zajednička vožnja ili fleksibilno radno vrijeme, kao i na alternativu koju nudi u odnosu na uvođenje restriktivnijih mjera (npr: zabrana vožnje).</p>
	Zajednički prevoz automobilima	<p>Podsticanje zajedničke vožnje automobila da bi se smanjila privatna upotreba vozila (vožnja automobilom za samo jednu osobu).</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Uspostavljanje trake namijenjene za automobile za zajedničku vožnju: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Pred-krizno planiranje uključuje uspostavljanje namjenske trake za vozila sa većim brojem putnika; označavanje ruta koje su tokom krize privremeno namijenjene za trake za vozila sa većim brojem putnika; sporazum sa (policijskim) organima o sprovođenju. ➤ Promovisanje organizovane inicijative zajedničkog korišćenja automobila u kompaniji ili na nivou zajednice koja može biti promovisano u kriznoj situaciji: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Pred-krizno planiranje uključuje komunikaciju sa velikim poslodavcima kako bi razgovarali o mogućnosti za organizovanje šeme zajedničkog korišćenja automobila koji će se promovisati u kriznoj situaciji. ➤ Plan metode za uklapanje potencijalnih korisnika zajedničkog prevoza: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Odrediti organizovana mjesta okupljanja (npr. postojeći parkinzi), uspostaviti internet alate za komunikaciju vozača sa putnicima. ➤ Razmotriti dodatne podsticaje da se promoviše šira upotreba, npr. posebne kartice za kupovinu benzina sa popustom, preferencijalni parking, ili komercijalna roba (npr. kuponi za popust) od kompanija sponzora: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Pred-krizno planiranje treba uključiti osmišljavanje sistema za registrovanje korisnika zajedničkog prevoza, uspostavljanje sistema potencijalnih kompanija sponzora za promovisanje zajedničke vožnje automobilima.

		Kampanje javnog informisanja trebaju objasniti koristi od smanjenja pojedinačne upotrebe vozila i prednosti učešća (bilo altruizam ili podsticaji). Potrebno je uspostaviti jasan opis kako javnost može učestvovati u programu.
1 - Sektor saobraćaja (nastavak)		
Politika	Mjera	Opis; planiranje i priprema neophodni prije nastupanja krizne situacije
Smanjenje puta do posla	Rad na daljinu (rad od kuće)	<p>Ova opcija politike se fokusira na smanjenje broja redovnih putovanja koja su pojedincima neophodna da bi se uključili u radne aktivnosti podsticanjem više poslova koji se rade od kuće.</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Prijava velikih poslodavaca u program rada na daljinu na osnovu kojeg će određeni zaposleni raditi od kuće najmanje nekoliko dana u nedjelji tokom proglašenja kriznog stanja uslijed nestašice goriva: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Pred-krizno planiranje treba uključiti da veliki poslodavci u odgovarajućim industrijama utvrde sposobnost pojedinih zaposlenih da rade od kuće (npr. kućni računari, pristup internetu, itd.) i da dogovore plan za nepredviđene situacije za aktiviranje dana "rada od kuće". <p>Kampanje javnog informisanja trebaju objasniti koristi od smanjenja broja nedjeljnih odlazaka na posao, i time bi se smanjio broj individualnih vožnji na dane kada se radi od kuće (npr. odlasci u kupovinu ili druge obaveze).</p>
	Fleksibilno / skraćnje radnog vremena	<p>Smanjiti broj redovnih putovanja u svrhu odlaska na posao tako što se zaposlenima omogućava da rade puno radno vrijeme po radnom vremenu koje se razlikuje od konvencionalnih pet dana rada u nedjelji. To bi se sprovelo ili preko skraćanja radne sedmice u manje dana (čime se eliminišu neka putovanja do posla) ili nuđenjem fleksibilnijeg radnog vremena i omogućavanjem korišćenja drugih mjera za kontrolu potrošnje (npr. vrijeme putovanja van špica javnim prevozom).</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Uključiti poslodavce da omoguće zaposlenima fleksibilno ili sabijeno radno vrijeme tokom krize sa gorivom: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ovo treba posmatrati u vezi sa mjerama za unapređenje javnog prevoza i zajedničku vožnju; ▪ Pred-krizno planiranje treba uključiti komunikaciju sa poslodavcima u odgovarajućim industrijama, objašnjavajući prednosti takvih mjera tokom krize. Razmotriti moguće podsticaje koji mogu biti ponuđeni kompanijama da se prijave za ovu šemu. Uspostaviti plan za krizne situacije sa kompanijama učesnicama za aktiviranje perioda "fleksibilnog radnog vremena" u krizi. <p>Kampanje javnog informisanja trebaju objasniti koristi od smanjenja broja putovanja na posao nedjeljno i naglasiti korišćenje alternativnih vidova transporta (npr. javnog prevoza).</p>

1 – Sektor saobraćaja (nastavak)		
Politika	Mjera	Opis; planiranje i priprema neophodni prije nastupanja krizne situacije
Smanjenje potrošnje goriva za vozila	Smanjenje ograničenja brzine	<p>Smanjenje ograničenja brzine na autoputevima može biti vrlo efikasan način uštede goriva, budući da automobili i kamioni koriste mnogo više goriva po kilometru kada se brzina poveća iznad 90 kilometara na sat.</p> <p>➤ Međutim, uspjeh zavisi od adekvatnog režima sprovođenja:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Unapred treba planirati propise/pripremne radnje za sprovođenje smanjenja ograničenja brzine (npr. adekvatni resursi policijskih snaga koji se primjenjuju za nadzor brzine saobraćaja, postavljanje kamera za kontrolu brzine); treba ustanoviti kazne za kršenje propisa. ▪ Unapred treba uspostaviti infrastrukturu koja omogućuje brzu promjenu postavljenih ograničenja brzine (kao što su varijabilni znakovi za ograničenje brzine). <p>Kampanje javnog informisanja trebaju ukazati na jaku vezu između niže brzine i uštede goriva i na taj način se može povećati stepen poštovanja propisa tokom krizne situacije. Treba davati i upozorenja o kaznama kako bi se podstaklo poštovanje propisa.</p>
	Promocija „eko vožnje“	<p>Eko vožnje obuhvata širok spektar promjena u ponašanju kako bi se smanjila potrošnja goriva tokom vožnje. Agresivna i sveobuhvatna kampanja javnog informisanja o prednostima eko vožnje, naročito tokom krize kada je javnost svjesnija potrebe za očuvanjem energije, mogla bi dovesti do značajne uštede goriva (procijenjen red veličine oko 5% od ukupne potrošnje goriva u drumskom saobraćaju).</p> <p>➤ Kod eko vožnje potrebno je poštovati nekoliko osnovnih pravila:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Prebacivati u veću brzinu što prije; – Održavati postojanu brzinu; – Predvidjeti protok saobraćaja; – Smanjiti brzinu lagano; – Isključiti motor prilikom kratkotrajnih zaustavljanja; – U mjeri u kojoj je to moguće smanjiti težinu vozila (npr. ukloniti nepotrebne stvari iz prtljavnika); – Izbjegavati postavljanje dodatne opreme na automobil koja će narušiti aerodinamiku vozila (npr. nosača za prtljag); – Gume treba da budu pravilno/propisno napumpane; – Koristiti motorna ulja niskog viskoziteta. <p>➤ Pred-krizno planiranje bi trebalo obuhvatiti pripremu sadržaja informativne kampanje (npr. informativnih listova/brošura koje treba dijeliti na stanicama za snabdijevanje gorivom, saopštenja za javnosti na televiziji, u novinama, na veb stranicama, itd.) u kojoj se iznose ključne poruke. Treba izvršiti procjenu potencijalnih ušteda, kako bi se javnosti predstavile ključne brojke.</p> <p>Kampanje javnog informisanja trebaju ukazati na značajne uštede koje mogu da se ostvare zahvaljujući osnovnim mjerama eko vožnje, bilo kada su u pitanju uštede pojedinaca ili društva kao cjeline. Jednostavna mjera održavanja pravilnog pritiska u gumama može da se koristi kao primjer kako se lako može smanjiti potrošnja goriva za automobile.</p>

1 - Sektor saobraćaja (nastavak)		
Politika	Mjera	Opis; planiranje i priprema neophodni prije nastupanja krizne situacije
Ograničenja upotrebe vozila	Ograničenja vožnje/zabrane	<p>Ograničenja vožnje (kao što su zabrana vožnje parnim/neparnim danima ili zabrane saobraćaja u određenim područjima ili u doba dana) može potencijalno obezbijediti veoma velike uštede naftnih derivata. Međutim, ove mjere mogu biti nepopularne i ograničiti mobilnost mnogo više nego neke druge mjere; takva ograničenja treba da budu u kombinaciji sa politikom promovisanja alternativnih mogućnosti, kao što su javni prevoz, zajednička vožnja automobila i/ili rad na daljinu.</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Analiza treba da bude sprovedena da se utvrdi koja vrsta ograničenja je najpogodnija (npr. radnim danom/vikendom; parni/neparni brojevi na registarskim tablicama i sl.). ➤ Uspjeh takvih ograničenja zavisi od adekvatnog režima izvršenja: <ul style="list-style-type: none"> – sistem izvršenja, uključujući nivo novčanih kazni zbog prekršaja, treba planirati unaprijed; – Pred-krizno planiranje treba utvrditi ko će biti izuzet (određene javne službe, ljekari itd.) i kako da se lako identifikuju takvi korisnici (npr. naljepnica/potvrda na vjetrobromskom staklu); – Priprema prije-krize zahtjeva koordinaciju sa nadležnim organima u pripremi za sprovođenje (opštine, policija, Ministarstvo pravde, saobraćaja, itd.) i sa susjednim zemljama; – Priprema prije-krize treba uključiti planiranje zona ograničenja, pripremu potrebne signalizacije i razvoj strategije komunikacije sa javnošću. <p>Kampanje javnog informisanja trebaju naglasiti razloge za neophodnost takvih mjera i potencijalne uštede naftnih derivata koje se očekuju, kao i kazne za prekršaje. Potrebno je uspostaviti vezu sa drugim mjerama politike (ako postoje) da se promoviše alternativni prevoz (npr. javni prevoz, dijeljenje automobila).</p>
Ograničenja snabdijevanja	Ograničeno radno vrijeme benzinskih stanica	<p>Neposredna reakcija javnosti na smanjenje dostupnosti goriva može biti panika i gomilanje zaliha, što dovodi do velikog rasta potražnje i poremećaja u lancu snabdijevanja. Tokom takve situacije, potrebno je upravljati raspoloživim postojećim rezervama naftnih derivata.</p> <p>Ograničavanje ili na drugi način regulisanje radnog vremena na stanicama za snabdijevanje gorivom, sa kaznama za prekršaje, pomaže da se upravlja raspoloživim rezervama naftnih derivata u cilju regulisanja upotrebe goriva.</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Pri utvrđivanju ograničavanja radnog vremena stanica za snabdijevanje gorivom potrebno je uzeti u obzir i neophodan geografski okvir kako bi se izbjeglo jednostavno premještanje kupovine goriva na druge regione. ➤ Uspostaviti protokol za aktiviranje novih pravila o radnom vremenu, uključujući odgovarajuću brzinu provedbe u različitim scenarijima poremećaja. <p>Kampanje javnog informisanja treba da budu pažljivo osmišljene kako bi se izbjeglo izazivanje panične kupovine, objašnjavajući za što je neophodno takvo ograničenje.</p>

1 - Sektor saobraćaja (nastavak)		
Politi ka	Mjera	Opis; planiranje i priprema neophodni prije nastupanja krizne situacije
Ograničenja snabdijevanja	Mjere protiv nepotrebnog punjenja rezervoara / stvaranja zaliha	<p>Ponašanje šire javnosti pod uslovima nestašica naftnih derivata može se značajno razlikovati od ponašanja pod normalnim okolnostima, te stoga mogu biti neophodne mjere za izbjegavanje negativnih efekata koje izazivaju potrošači koji žure da napune svoje rezervoare kada to inače ne bi radili (nepotrebno punjenje) ili stvaraju zalihe goriva punjenjem kanistera. Takve aktivnosti mogu izazvati skok potražnje koji potom dovodi do regionalne nestašice goriva do koje u protivnom ne bi došlo.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Utvrditi eventualne zaštitne mjere, kao što su minimalna prodaja (mjera protiv nepotrebnog punjenja rezervoara) ili zabrana punjenja kanistera (mjera protiv stvaranja zaliha). – Sprovođenja plana zahtijeva pripremu sa sektorom maloprodaje goriva i policijskim snagama/opštine. <p>Kampanje javnog informisanja trebaju naglasiti negativne efekte nepotrebnog punjenja rezervoara i stvaranja zaliha goriva.</p>
	Maksimalne isporuke goriva	<p>Utvrdjivanje maksimalne isporuke po vozilu na stanicama za snabdijevanje gorivom može se koristiti kao mjera za smanjenje stvaranja zaliha i za bolju raspodjelu postojećih zaliha potrošačima, kao i da pomogne podizanju nivoa svijesti potrošača o potrebi da se ograniči potrošnja.</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Pred-krizno planiranje treba da sadrži: <ul style="list-style-type: none"> – Uspostavljanje protokola sa benzinskim stanicama za sprovođenje ograničenja na stanicama; – Raspoređivanje organa reda na glavnim benzinskim stanicama u slučaju incidenta. <p>Kampanje javnog informisanja u obliku putne signalizacije i znakova na benzinskim stanicama i javna obavještenja putem auto-moto radio stanica, informisanje vozača o privremenim ograničenjima po vozilu uslijed krize u snabdijevanju.</p>
	Racionalizacija upotrebe goriva	<p>Druge mjere za smanjenje upotrebe goriva kroz napore da se ograniči snabdijevanje bi, u slučaju teškog prekida u snabdijevanju, uključivale raspodjelu isporuka goriva kroz sistem racionalizacije upotrebe na osnovu prioriteta potrošača (npr. vitalne funkcije, kao što su policija, vatrogasci i zdravstvene usluge).</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Pred-krizno planiranje treba sadržavati: <ul style="list-style-type: none"> – Osmišljavanje sredstava za raspodjelu isporuke goriva (npr. na veliko, određenim prodajnim mjestima ili raspodjela utvrđenih količina svim prodajnim mjestima); – Osmišljavanje sredstava za raspodjelu kupovine goriva (npr. papirni tiketi, elektronske kartice za kupovinu, namjenska mjesta isporuke za prioritete potrošače); – Uspostavljanje liste prioriteta potrošača (npr. javne službe, ljekari, itd.) koji će dobiti preferencijalni tretman u racionalizaciji snabdijevanja gorivom; – Izrada protokola za lokalne vlasti, policiju i službe bezbjednosti, kao i osoblje određenih stanica za snabdijevanje gorivom da slijede šeme racionalizacije. <p>Kampanje javnog informisanja treba da budu pažljivo osmišljene kako bi se izbjeglo izazivanje panike. Potrebno je uspostaviti vezu sa drugim mjerama politike (ako postoje) da se promoviše alternativni transport (npr. javni prevoz).</p>

2 – Industrijski sektor

Ograničenja isporuke naftnih derivata industrijskom sektoru utiču na različite pod-sektore, uključujući hemijsku, petrohemijsku, građevinsku industriju, proizvodnju hrane, industrije gvožđa i čelika. Ukoliko ne postoji zamjena za naftne derivate, takve mjere mogu dovesti do ekonomske štete i treba ih smatrati za krajnju mogućnost.

Politika	Mjera	Opis; planiranje i priprema neophodni prije nastupanja krizne situacije
Ograničeno snabdijevanje naftnim derivatima	Racionalizacija goriva	<p>Dodijeliti zalihe glavnim industrijskim korisnicima na temelju prioriteta.</p> <p>Pred-krizno planiranje uključuje:</p> <ul style="list-style-type: none">➤ Analizu da li industrijski potrošači naftnih derivata drže rezerve naftnih derivata ili za proces proizvodnje mogu koristiti alternative za naftne derivate; sklopiti sporazume sa ovim potrošačima kako bi smanjili potražnju za naftnim derivatima za vrijeme krize:<ul style="list-style-type: none">– Određivanje količine sačuvane kroz ugovore sa mogućnošću prekida;– Utvrđivanje potencijalnih rezervi koje čuva industrija.➤ Tokom dugotrajnih, teških poremećaja u snabdijevanju, racionalizacija goriva u industriji može biti krajnja opcija; pripremiti plan za racionalizaciju:<ul style="list-style-type: none">– Izabrati pod-sektore za racionalizaciju, na osnovu uticaja na ekonomske aktivnosti, kapacitet za promjenu prebacivanje goriva i raspoloživost rezervnih zaliha goriva;– Osmisliti sredstva za dodjelu kupovine goriva (npr. papirni tiketi, elektronske kartice za kupovinu). <p>Kampanje javnog informisanja treba da budu usmjerene na ove industrije i da objasne razloge za racionalizaciji goriva u industriji, uključujući i potencijalne uštede goriva.</p>

3 – Sektor stanovništva/komercijalni sektor

Kada se naftni derivati koriste za proizvodnju toplotne i električne energije, mjere za smanjenje njene upotrebe mogu da se sprovode u slučajevima prekida u snabdijevanju naftnim derivatima. Ovo se najbolje može primijeniti u kombinaciji sa mjerama za smanjenje upotrebe naftnih derivata u sektoru proizvodnje električne energije.

Politika	Mjera	Opis; planiranje i priprema neophodni prije nastupanja krizne situacije
Promovisanje smanjenja upotrebe goriva i električne energije	Smanjenje temperature grijanja u objektima	<p>U zavisnosti od upotrebe naftnih derivata za grijanje ili proizvodnju električne energije, snižavanje temperature u zgradama može doprinijeti uštedi naftnih derivata. Ovo će biti promovisano putem kampanja javnog informisanja.</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Pred-krizno planiranje treba da obuhvati pripremu, i distribuciju tokom krize, uputstva za promociju smanjenja podešavanja temperature: <ul style="list-style-type: none"> – Određivanje odgovarajuće temperature u kućama i poslovnim/javnim zgradama, s obzirom na sezonske varijacije; – Analiza upotrebe naftnih derivata za grijanje u privatnim domaćinstvima i javnim zgradama. <p>Kampanje javnog informisanja trebaju objasniti prednosti snižavanja temperature u kućama i zgradama, uključujući i potencijalne uštede goriva.</p>
	Manja upotreba osvetljenja i električne energije u domaćinstvima	<p>Smanjenje upotrebe osvetljenja, naročito u urbanim sredinama, može omogućiti relativno male uštede naftnih derivata, ali promocija takvih mjera može podignuti nivo svijesti javnosti o važnosti da se uzdrže od potrošnje električne energije koja nije neophodna.</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Pred-krizno planiranje treba da sadrži: <ul style="list-style-type: none"> – Pripremu smjernica za unapređenje mjera smanjenja upotrebe osvetljenja/električne energije; – Određivanje ciljanih oblasti i sati. <p>Kampanje javnog informisanja trebaju objasniti razloge za promovisanje smanjenja upotrebe osvetljenja, uključujući i potencijalne uštede goriva, i biti osmišljene da podstaknu ljude da troše manje struje u cjelini, uzdržavanjem od potrošnje električne energije koja nije neophodna (slično kao upozorenja na suše).</p>